NOUA REVISTA ROMANA

POLITICA, LITERATURA, ŞTIINŢA ŞI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINECĂ

Director: C. RĂDULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din Bucureşti.

ABONAMENTUL:
In România un an (48 NUMERE). 10 lei
„ şease luni . . . . . 6 „
In toate ţările uniunei poştale un an 12 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Bucureşti, Calea Victoriei 62. Pasagiu No. 3
DIRECŢIA: Bucureşti, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

UN NUMĂR
25 Bani

Se găseşte cu numărul la principalele librării şi la depozitarii de ziare din ţară

Preţul anunţurilor pentru o pătrime de pagină 10 lei.

No. 20 DUMINICĂ 11 MARTIE 1912 Vol. XI

NOUTAŢI

Fondul Caragiale

Rugăm pe cititorii noştri să subscrie câte 10 lei la „Fondul Caragiale". Această sumă va trebui trimisă la unul din ziarele „Universul", „Dimineaţa", sau „Minerva". —N. R. R.—

Legea d-lui Arion şi Memoriul Universităţii din 1907

Legea propusă de d. C. C. Arion pentru reorganizarea Universităţilor continuă să preocupe opinia publică şi în acelaş timp să ridice în contra ei majoritatea profesorilor universitari.

In ultimele consilii ale Universităţii din Bucureşti s'a adus în discuţie şi Memoriul din 1907, al acestei Universităţi, prin care se cereă respingerea legei d-lui C. Dissescu, memoriu alcătuit de o comisiune compusă din d-nii E. A. Pangrati, astăzi Rectorul Universităţii; C. Dimitrescu-Iaşi, V. Urseanu, I. Bogdan, Dr. I. Cantacuzino, Icon. C. Nazarie şi care s'a aprobat atunci de consiliul universitar în şedinţa sa dela 1 Fevruarie 1907. In acest memoriu se arătă motivele pentru care se cereă atunci respingerea proiectului de lege propus de d. C. Dissescu. Acum însă se constată că aceleaşi motive pot fi invocate şi contra legei d-lui C. Arion, aşă că majoritatea profesorilor se vede ţinută, pentru a rămâne consecinte cu sine, să ceară respingerea şi a acesteia din urmă legi.

In adevăr, principalele argumente aduse în 1907 în contra legei d-lui C. Dissescu sunt următoarele:

1) *Proiectul n'a fost supus discuţiunei Consiliului general şi Consiliului permanent al Instrucţiunei, cum cere legea administraţiunei centrale a acestui Minister* (Memoriu pag. 3).

Acest argument rămâne şi în contra legei d-lui Arion. Ministrul actual nu a supus discuţiunei Consiliului General şi Consiliului permanent proiectul său, deşi legea cereă aceasta în mod obligator. Scuza ce se aduce din partea apărătorilor actualului proiect pentru această călcare de lege este că d. Arion în locul Consiliului general şi Consiliului permanent a consultat Facultăţile.

2) *Proiectul de lege intră în amănunte cari nu-şi au locul şi sunt chiar dăunătoare într'o lege asupra învăţământului superior.* (Memoriu pag. 6).

Acelaş argument se aduce şi contra legei d-lui C. Arion. El a fost susţinut chiar cu toată competinţa de însuşi Rectorul, d. E. A. Pangrati, într'unul din ultimele consilii ale Universităţii. D-l Ministru actual vorbeşte de cursuri comune, întocmai ca şi d. Dissescu, ministrul din 1907. Pentru aceasta Universitatea este ţinută să-i aducă şi d-lui Arion critica, pe care memoriul din 1907 a adus-o d-lui Dissescu.

3) *De câte ori s'a proiectat o reformă a învăţământului secundar sau superior, profesorii respectivi au fost consultaţi şi li s'a lăsat lung timp de discuţie.* (pag. 8).

Acest argument este desvoltat apoi în Memoriu astfel: „O lege asupra Universităţilor este un lucru foarte com„plex şi foarte delicat. Nu sunt atâtea specialităţi, câte „Facultăţi,—ci aproape atâtea câte discipline universitare pot „fi, câte catedre şi institute compun toate Facultăţile. Se în„ţelege dar cu câtă prudenţă, şi după câte discuţii serioase, „între specialişti, se poate stabili un proect de lege asupra „învăţământului superior, care să constitue un progres, *nu „un regres.* De aceea, totdeauna când s'a redactat un ase„menea proiect, el a fost distribuit din vreme la toţi pro„fesorii,... discuţia în comitetele delegaţilor şi în Parlament „s'a prelungit luni de zile".

Ei bine, critica adusă proiectului din 1907 se poate repetă şi astăzi. D-l Arion a cugetat la legea sa cea nouă prin Decemvrie 1911; a convocat o comisie în aceaşi lună şi a trimis-o în discuţia profesorilor prin Fevruarie 1912. In Martie, luna aceasta, vrea s'o şi voteze peste două-trei zile! Poate aduce această grabă un progres, *sau un regres*, cum ziceă Memoriul din 1907?

Toată lumea trebue să fie de acord, că din o asemenea grabă numai progres nu poate ieşi.

4) Memoriul din 1907 protesta apoi în contra creărei de multe catedre: *Inainte de a veni în ajutorul Universităţilor prin înmulţirea catedrelor, este ceva mai bun de făcut: este modernizarea catedrelor existente.*

Ce face însă şi d. Arion astăzi, dacă nu înmulţire de catedre?

Pentru toate aceste motive, profesorii din Bucureşti, pentru a rămâne consecinţi Memoriului din 1907, nu pot să facă alta decât să ceară retragerea, sau cel puţin amânarea proiectului de lege depus de d. C. C. Arion.

Reamintim că acela, care a redactat Memoriul din 1907, şi care prin urmare este cel dintâi obligat să rămână consecvent cu el, este însuşi actualul Rector al Universităţii din Bucureşti, d-l E. A. Pangrati.— *A. C. C* —

Criza din Ungaria.

Criza politică actuală din Ungaria ne reaminteşte împrejurările dinaintea venirei guvernului Khuen Héderváry. O mare mişcare se produsese în regatul vecin pe tema reformei electorale, în sensul votului universal egal şi secret mişcare la care contribuise în bună parte şi Românii noştri de dincolo. Iar Héderváry, luând însărcinarea formărei cabinetului ungar, făcea aceasta în numele realizărei reformei electorale aşteptate.

Dacă însă această aparenţă binevoitoare reformei putuse să ademenească pentru un moment elementul democratic şi naţionalităţile din Ungaria, intrarea în minister a contelui Tisza zădărnicea mai cu seamă naţionalităţilor speranţa ce o sădiseră din acest punct de vedere în guvern. Şi cu drept cuvânt, era de pierdut nădejdea Românilor de dincolo în promisiunile guvernului şi în pretinsele dorinţi de împăcare, faţă cu şovinismul lui Tisza care afirma că concepe împăcarea numai în sensul unităţei de stat maghiar.

A urmat astfel deziluzii după diziluzii.

S'a uitat necesitatea votului universal după instalarea guvernului Héderváry-Tisza, (Héderváry declară că este pentru votul universal, cu condiţiunea însă ca acest *vot universal* să asigure supremaţia istorică maghiară!), înmormântându-se apoi şi ideia împăcărei, care în nesinceritatea ei din partea reprezintanţilor maghiarismului nu însemna împăcare ci dezorientare în politica naţionalităţilor: îngenuchiarea cauzelor acestora.

Năzuinţele democraţiei ungare şi ale naţionalităţilor au fost cu chipul acesta înşelate de către guvernul care a dovedit că este numai reprezentantul intereselor claselor superioare şi al şovinismului unguresc.

Dar căderea acestui guvern?

Căderea guvernului Khuen îşi are origina în desacordul cu Austria în chestia reformelor militare. Neînţelegerile dintre cabinetul austriac şi guvern pe tema acestor reforme, au decis retragerea sa. Faptul acesta merită toată atenţiunea, concluziunea practică fiind aceea că antagonismul dualismului Austro-Ungar determină schimbări în situaţiunea politică din Ungaria şi că numai pe acest antagonism se pot bizui naţionalităţile în apărarea cauzei lor.

Acest fapt l'am relevat aci încă de anii trecuţi şi împrejurările din urmă n'au făcut decât să confirme adevărul prevederilor.

Pe calea aceasta vor trebui dar să urmeze în viitor naţionalităţile, întemeindu-se şi creând la nevoe acest antagonism, care în împrejurările din regatul vecin şi faţă cu fătărnicia heghemoniei maghiare, constitue singurul mijloc de apărare, condiţionat bine înţeles de întărirea lor prin cultură şi mijloace economice. — *N. Ştefănescu-Iacint*

CESTIUNI ACTUALE

CIOCOII NOȘTRI

CAUZE INDEPĂRTATE, DAR EFECTE SIGURE

Evenimentele istorice, mai ales acele cari depind de stări sociale speciale, prezintă aceleași raporturi de cauzalitate ca ori și care fenomen științific. Cele ce se petrec astăzi în țara românească nu sunt fapte care trebue să ne surprindă. Ele pot aveà un răsunet urît în societatea română, pot fi chiar displăcute, și supărăcioase prin natura lor, dar ele nu pot fi privite ca ceva neașteptat, nu pot să ne surprindă de loc.

Ceeace vedem astăzi este ultimul răsunet, ași puteà unei stări de lucruri care a dăinuit de mult în societatea română. Este efectul la care trebuià să se aștepte toți oamenii scrutători ai trecutului nostru și cunoscători ai stării noastre sociale, dela început și până în prezent. Ne resimțim de fapt încă, fără voia noastră și fără știrea noastră chiar, de împrejurările prin care a trecut neamul dela prima alcătuire a societăței române.

Ceeac vedem astăzi este ultimul răsunet, ași puteà chiar zice ultima svârcolire, a unei clase sociale, care a avut, pe vremuri, partea ei glorioasă, dar care încetul cu încetul degenerase, se înstrăinase chiar în mare parte și devenise în societatea noastră o pacoste, dăunătoare chiar pentru întregul bun mers al acestui neam.

Când țările românești s'au constituit, din cauza nevoilor cerute de apărare și de extenziune, organizațiunea noastră erà militară. Pământul aparținând statului erà dat de suveran, în proporțiuni, mai mult sau mai puțin mari, celor ce se deosibeau prin destoinicia lor în luptele pe cari le purtau voevozii acestui popor. Elementul român erà răspândit pe întreaga suprafață a Daciei, ca niște trupe într'un cantonament definitiv. Formațiunile soldățești, cu căpitanii lor în frunte, constituiau centrele rurale mai de seamă.

Iată de ce, organizațiunea socială și politică, până mult mai târziu, aproape chiar de timpurile noastre, erà încă în unele părți de peste hotar, absolut ostășească.

Vechii căpitani aveau însărcinarea de a judecà, de a sfătuì și conduce în timp de pace și de a comandà în timp de răsboiu, satele ce li se puneau la dispoziținne. Dela acestea luau ei, ca conducători militari și ca judecători civili, o zeciuială de loc apăsătoare, având în plus dreptul exclusiv pentru crâșmă și pentru moară.

Cât timp acești căpitani au fost în serviciul statului și au luptat ca militari, ei, deși erau șefii direcți ai acestor sate, deși trăiau în mare parte din munca lor, totuși fiind cu ei frați de arme, în lupte, fiind frați de sânge, prin unitatea de neam și uniți prin interese comune, trăiau în bună înțelegere între ei. Dacă sătenii ajutau și întrețineau pe șeful lor, acesta la rândul său nu apăsà pe sătean și din această înțelegere reciprocă, din această unire a soartei lor, din această comunitate de sânge și interese, au rezultat faptele glorioase din timpul Mușaților, mai ales în Moldova.

Odată însă cu venirea fanarioților, războaiele noastre încep să devie mai rari și mai neînsemnate. Căpitanii pierd deci rostul lor militar; ei rămân mai mult judecători și stăpâni decât șefi și tovarăși de arme cu sătenii ostași, cu cari nu mai mergeau de loc sau rar de tot, la luptă.

O deosebire de clasă, nu militară ci socială, se făurește între conducători și conduși.

Elementele grecești intrând, în urmă, tot mai adânc, în sânul societăței române, mulți din conducătorii, conștienți și hotărîți ai acesteia, fiind o piedică la răspândirea molimei străine, au fost desființați, prin arme sau vicleșug, sau nevoiți a se încuscrì cu fiii fanarului și mulți din ei au pierdut astfel, încetul cu încetul, caracterul lor etnic românesc. Vechiul șef militar și civil, frate cu tragere de inimă pentru tovarășul de luptă, se transformă astfel în un mic tiran care storceà cât mai mult, împilà adesea fără milă, și considerà pe vechii soldați-cetățeni, ca vite pe moșia sa.

Iată de ce observăm, pe timpul de înflorire a dominațiunei grecești, mai ales pe la mijlocul secolului XVIII, că sătenii români fugeau cu miile peste hotare, astfel încât administrațiunea țărei și chiar guvernul din Constantinopole, au fost nevoiți a mai scădeà din sarcini pentru a-i reține la căminul lor strămoșesc.

Cu încetul șeful, care aveà dreptul numai la dijmă, căci erà un uzufructuar ca și săteanul, pe moșia strămoșească a țărei încredințată lui, se improviză proprietar de fapt și astfel se născù proprietatea rurală, pe care a găsit-o legiuitorul la 1864.

Astfel săteanul devine, cu încetul, clăcaș și chiar „rumân" adică om fără stăpân, vândut boierului, în țara pe care o apărase secoli de-a rândul. Iar căpitanul-boer, român la început, ajunge din ce în ce tot mai străin până ce pe la mijlocul secolului trecut îl găsim vorbind grecește și adesea pierdut pentru rolul de factor conștient al marelor interese ale țărei și neamului. Afară de fericite excepțiuni, îl găsim dacă nu grecizat, dar ticăloșit în sentimentele sale naționale.

Constituită astfel în o clasă de exploatatori, această castă se credeà făurită din altă esență decât bunul și destoinicul popor românesc și devine, în mâna Domnilor greci și a turcilor, o armă pentru stoarcerea țărei și pentru împilarea satelor.

Mărită cu timpul, cu toți fiii și rudele domnilor ce se schimbau așà de mult, ea devine o adevărată calamitate socială.

In înfumurata lor lăcomie de putere și chiar de domnie, acești oameni nu aveau nimic sfânt: toate intrigele, toate infamiile, orice mijloace criminale, erau arme curente cu care luptau între ei, pentru a ajunge la putere. Comunitatea de neam și chiar neamul lor propriu, ca familie, nu-i opreà dela cele mai

mari ticăloşii. Istoria e plină de faptele lor urîte. Se umileau la Turci, măreau birul ţărei pentru a precupeţi domnia, se puneau în fruntea veneticilor străini spre a intrà în ţară, cu scopul de a se impune; se turceau chiar, schimbându-şi şi legea, pentru realizarea ambiţiunilor lor oarbe.

Secoli a suferit biata ţară de pe urma acestor descreeraţi.

Vechea boerie românească a avut trecutul ei de fală; boeria fanariotă sau degradată ce a venit în urmă, nu ne-a adus decât neajunsuri şi întristare, corupând caracterele, înstrăinându-le legăturile de neam, crescându-ne fără ideal naţional.

In astă stare de lucruri se cuvine să căutăm explicarea urei sătenilor noştri contra *„boerilor"* mai întâi, contra *„ciocoilor"* mai în urmă.

In astă împrejurare primă şi în cele ce au dăinuit, mai în urmă, se vede rostul prăpastiei săpate între săteni şi acum, din nenorocire, albăstrimea oraşelor, căci ei nu pot face uşor deosebirea necesară.

Despre toate acestea ne vorbeşte nu numai istoria, dar şi starea ticăloasă în care se află şi se mai află încă ţărănimea; ne vorbesc despuerile criminale şi sistematice săvârşite până acum câteva decenii asupra răzeşilor; ne vorbeşte cu deosebire, plângerea unui om de inimă, Grigore Ghica Voevod, care a fost un factor puternic pentru facerea unirei în Moldova, şi care în mărturia sa de conştiinţă, spune cu lacrămi în ochi, cât rău a făcut până şi el ţărei, din cauza boerimei, căci rudele sale chiar erau deprinse să împileze pe săteni, să prade moşiile răzeşilor, să fure din averea ţărei, să n'aibă frâu în nici o direcţiune, să se impue Domnului, să facă intrigi la Constantinopole, neavând nici un ideal, nici un dor pentru această ţară. Şi acestea se petreceau când? Abià acum 60 de ani!

Observăm totuşi că în decursul secolului trecut, acei dintre boierii vechi, deşi mult reduşi de fanarioţi, cari erau mai conştienţi de originea lor românească, sau chiar unii din acei corciţi cu sânge străin, dar cari primiseră o educaţiune occidentală, caută încetul cu încetul, să introducă, unii prin convingere, cei mai mulţi prin imitaţiune, stările sociale din apusul Europei şi la noi.

Câţiva buni români, fie-le memoria sfântă şi ţărâna uşoară, au făcut sacrificii de bani, de muncă şi au pus întreaga lor viaţă şi avere pentru a realizà unirea la 1859.

Acestora şi mişcărei generală a omenirei precum şi oamenilor de bine din această ţară, datorim unirea, datorim că s'au chemat la viaţă clasele mai de jos, cărora li s'a arătat drepturile ce au şi s'a căutat astfel ca societatea noastră să devie şi ea mai modernă.

Totuşi reacţiunea a luptat necontenit în contra oricărei schimbări, ea a luptat mai ales contra lui Cuza care reprezintà mişcarea de regenerare şi a dat pe faţă această luptă cu deosebire cu ocaziunea împământenirilor. Ultimul ei succes a fost detronarea lui Cuza.

Astfel fu răsplătit acest mare Domn român pentru realizarea faptelor sale istorice nemuritoare, pe care le-a săvârşit în scurta şi agitata sa domnie; astfel aceşti intriganţi şi asupritori seculari, aduceau prin această faptă a lor o urîtă umbră la recunoştinţa sfântă pe care ţara o datorează marelui ei Domnitor. Dar din fericire ne-am recules; ei cad tot mai jos, Cuza se înalţă, ca şi poporul său iubit, tot mai sus.

Constituţiunea pe care şi-o dădù ţara la 1866, e mai mult decât o lege nouă de egalitate şi de equilibru social. Ea erà certificatul de înmormântare a unei caste vechi, aşà zisă boereşti, care luptà încă, pe cât puteà, pentru a se menţine. Desfiinţarea titlurilor de boerie le indicà îndeajuns încheerea vieţei trecutului.

Se credeà de către oamenii de bine, că tocmai cum în ştiinţă Pasteur spusese că „Morte la bête, mort le venin" tot aşà şi aici, dispărând această clasă va dispare şi răul pe care-l produceà ea necontenit.

Dar aşà zişii boieri n'au ştiut să moară cu noblеţă, n'au ştiut să profite de ocaziunea întronărei acestei constituţiuni, pentru ca fiecare dintre ei, să reintre în partide nouă, cu alte apucături, cu alte dorinţi, cu alte năzuinţi şi să uite trecutul, să uite spiritul de castă şi să se gândească numai la interesele mari şi vitale ale ţărei. Puţini au făcut astfel. Să le fim recunoscători. Cei mai mulţi s'au organizat în partidul albilor, adică tot în partidul vechilor conservatori, tot într'un soiu de partid boeresc, deşi aveam atâta nevoe de un partid conservator, în înţelesul larg al cuvântului, deschis tuturor claselor sociale, care să-şi împlinească rolul constituţional faţă cu partidul liberal, care căpătase prea multă precădere în mişcarea noastră politică.

Şarpele amorţit începù să ridice din nou capul la căldura vieţei nouă, a reorganizatului stat român.

După războiu, de îndată ce s'a declarat regalitatea, ei au crezut că pot să reînvie sub forma unei nobleţe naţionale pe care o credeau dorită şi indispensabilă gloriei şi lustrului coroanei regale. Ei nu uitase trecutul şi nu învăţase nimic nou! Sunt aproape 10 ani de când au căutat, încă, să sondeze pe Take Ionescu dacă n'ar puteà să-l capete pentru a scoate din constituţiune suprimarea titlurilor de boerii şi să se creeze o nobleţă care să semene cu acea trecută din apus şi care mai are loc în Germania şi în alte ţări, cu alte deprinderi, cu alte stări sociale ca ale ţărei noastre.

Ceeace e mai rău, este că nu numai ei reînviau dar că o nouă clasă, mare, se născuse alături de ei, se confundà cu ei, îşi însuşià aceleaşi aspiraţiuni seci, aceleaşi forme goale, aceleaşi năzuinţi triste, aceleaşi deprinderi rele: erà *clasa ciocoilor* noştri, care se alcătuià nu numai din cei căzuţi de sus, dar cu deosebire din cei ridicaţi de jos. Aceştia credeau că a ajunge sus, fie prin cultură, fie prin avere sau situaţie în stat, este a-şi permite orice, este a-şi căutà plăcerea în toate şi mai ales peste hotare, este a-şi despreţuì ţara şi neamul, este a se pune mai deasupra decât ceilalţi concetăţeni ai lor; este, a nu face nici

o jertfă şi a beneficià, în orice chip, de mijloacele generale ale bugetului şi ale avuţiei ţărei acesteia. Este, în fine, a nu aveà nici o credinţă şi a nu respectà nici un drept şi nici o lege. Vechea deprindere rea reînviase. „La bête n'etait pas morte et le veiin non plus", ar fi zis omul de ştiinţă francez.

Acei cari se uită şi observă cele ce se petrec în ţara aceasta, văd că cel mai mare rău al ei l'a cauzat această nouă clasă, constituită din parveniţi, în adevăratul înţeles al cuvântului. Aceştia n'au suflet ci numai ambiţiuni; n'au conştiinţa datoriei lor către societate şi ţară; n'au decât dorinţi nemăsurate şi goale; sunt arivişti, sunt oameni capabili de orice, pentru satisfacerea ambiţiunilor şi a dorinţelor lor. Rar s'a văzut un strat social cu mai mare gol sufletesc, şi cu mai mare suficienţă, în adânca ei nepricepere. E boerul nou! E produsul jumătăţei a doua a secolului trecut. Secolul actual l'a găsit în floare. Acest spirit rău, de fanfaronadă, lux şi superficialitate, de dispreţ pentru muncă şi tot ce e românesc, este mult mai general decât putem crede. Se întinde în sus şi 'n jos, la oraşe şi la sate. Şi astfel ne putem explicà starea tristă din prezent. Acum putem înţelege cum se face că o mână de oameni vin şi apucă, fără drept, frânele ţărei, în numele unui fost partid conservator, şi caută să se impună şi să se menţină la cârma acestei ţări.

Şi înţelegem totul, căci îi cunoaştem şi pe ei şi mediul turbure în care pescuesc.

Şi când vorbesc astfel, eu nu ţin seamă de faptul, că printre cei dela cârmă se află anumite persoane, mai mult chiar: pentru neamul nostru, căci cum putem Eu caut spiritul diriguitor care conduce, simfonia tristă pe care o auzim, ori cum ar fi individual unii dintre cântăreţi.

Conducătorul lor are dispreţ pentru această ţară, mai mult chiar: pentru neamul nostru, căci cum putem să ne explicăm altfel, nu numai vorbele din trecut ale d-lui Carp, dar cele zise, acum câteva zile, în plină Cameră, de d-sa ca preşedinte al consiliului de miniştri al statului român, când la observaţiunea unui deputat, că ce s'ar spune despre un om care s'ar montà deasupra mijloacelor sale, care ar face un lux nebun şi s'ar înconjurà cu lachei în livrele, care ar împrumutà în toate părţile, pentru ca a doua zi totuşi să n'aibă cu ce-şi cumpărà hrana necesară familiei sale,—d. Carp, zicem, n'a găsit altceva mai bun decât că sculându-se de pe banca ministerială să strige în gura mare, fără ca nimeni să ridice această insultă: „Aceasta este faptă românească!"

Ne explicăm acum de ce aceşti oameni vor să se impue ţărei şi regelui, vor să facă *„fericirea acestei ţări"* cum au făcut-o *pe a sătenilor de pe moşiile lor!* Să dea Dumnezeu să nu piardă şi ţara cum şi-au pierdut, mare parte din ei, moşiile!

Uitaţi-vă la *legile* pe cari le prezintă: pripite, superficiale, ridicole chiar, fără miez şi fără nici o legătură cu starea noastră actuală şi cu nevoile reale ale ţărei! Şi întrebaţi-vă atunci ce urmăresc aceşti oameni? Pentru ce sunt acolo? Care e menirea lor? Şi vedeţi în acelaş timp cât rău pot să facă acestei ţări! Da, este ultima lor svârcolire. Ei văd că timpul îi seceră fără milă, la noi; ca pretutindeni ei văd că ţara se reculege şi înţelegându-şi interesele nu mai voeşte a-i tolerà mai mult. Ei simt în genere, inferioritatea lor culturală, morală, economică şi, înspăimântaţi, dau ultimul asalt puterei publice, ca cu ajutorul ei să-şi înjghebe, pe cât pot încă, vechea lor organizaţie. Cu etichete falşe, caută a înşelà, caută să readucă vechiul despotism, vechea lor putere de a impune şi a abuzà, speculând naivitatea publică şi pornirea multora în contra liberalilor.

Să analizăm acum puţin starea actuală.

Două partide? Numai două partide? Eu îmi permit a spune că tocmai în aceasta consistă tot răul nostru din trecut şi dacă vom dăinuì tot astfel, răul va merge fatal înainte.

Pentru ce numai două partide? Se poate oare admite ca întreaga activitate publică a unui popor de 7 şi jum. milioane să fie împărţită numai în două grupări, bazate numai pe două principii politice? Dar unde s'a mai văzut acest lucru? Dar unde e posibil încă acest lucru? Şi când? In secolul al XX-lea când atâtea chestiuni, nu numai politice dar mai ales sociale, frământă omenirea; când atâtea interese sunt în joc, când e lăsată liberă cale, tuturor principiilor şi tuturor individualităţilor şi energiilor care se impun prin superioritatea lor? Eu cred că nenorocirea ţărei noastre a fost tocmai existenţa numai a celor două partide, zise istorice!

S'a vorbit multă vreme şi cu drept cuvânt de tarif ridicat. Ei bine tariful ridicat şi atenţiunea arătată transfugiilor se datoresc prezenţei numai a două partide. Inmulţindu-se partidele, tariful şi transfugii vor cădeà căci trecerea nu va mai aveà aceiaşi însemnătate.

Dar unde răul e mult mai mare şi despre care nu ne dăm îndeajuns seama, e că multă lume, chiar dintre puţinii alegători cari au drept la vot, stau de o parte: unii pentrucă nu voesc să se ducă cu boerii presumţioşi, *„învechiţi în rele"*, nepricepători ai nevoilor prezente, sectari şi exclusivişti şi adesea ori cu apucături rele faţă chiar de tovarăşii lor de luptă; alţii, pentrucă nu voesc să treacă la liberali, pe cari îi acuză, adesea, că sunt oameni cari ar face politică, mai mult pentru a-şi apărà interesele lor.

Câţi oameni destoinici şi tineri au îmbătrânit, câte inteligenţe alese şi voinţe de seamă s'au perdut, rămase deoparte, prin faptul că se ştià că nu putem aveà mai mult decât două partide!

Incercări au fost, unele personalităţi puternice au putut să se manifeste, dar din nenorocire n'au dat roade. Oamenii au fost îngenunchiaţi pe rând sau izolaţi. Şi astăzi când se credeà că a sosit momentul ca un partid conservator-democrat, singurul care faţă de starea socială a ţărei poate să aibă un rost util în evoluţiunea noastră, când el se puteà manifestà, când

ţara dela un capăt la altul a căutat să se grupeze în jurul acestei idei, ne izbim de acelaş fapt. Şi această grupare e reprezentată prin un om superior ca Take Ionescu, în care mulţi au văzut tocmai mijlocul de a puteà să scape de jugul celor două partide zise istorice. Şi când tot ce e cu viaţă şi cu voinţă, şi adeseori cu porniri bune, din ambele partide, venise alături cu noi, pentru a face ceva rodnic şi prielnic, ne-am izbit iarăşi de această voinţă superioară, că ţara românească nu are nevoe decât de două partide!

Ţara are de ce să fie surprinsă şi amărîtă.

Noi voim ca vechea oligarchie boerească să se primenească, să se schimbe, să evolueze. Din stearpă să devie rodnică. Din un ghimpe să devie o putere utilă ţărei. Nepricepând aceasta ea va rămâne, ca o grupare neînsemnată, încă câtva timp, puţin ne importă cât, dar nu ei să i se dea puterea ţărei în mână, pentru ca să oprească mersul nostru înainte, să neliniştească şi să primejduiască totul.

Dar tocmai prin faptul că nu vom voì să avem două partide se vor creà, fatal, o mulţime de alte partide mici şi personale, care, dacă lucrurile ar fi lăsate în voia lor, nu ar puteà să se nască. Şi e ceva mai rău, mai trist, care mă îngrijeşte mai mult pe mine, care sunt un dinastic convins: este că ţara, amărîtă de cele ce se petrec, crede de fapt că Majestatea Sa este acela care nu permite crearea unui alt partid şi că, prin urmare, a luptà pentru schimbarea stărei actuale, însemnează a luptà contra Majestăţei Sale! Aceasta nu o putem admite! Nu e bine, nu e folositor, ca o astfel de credinţă să se nască şi o astfel de acţiune să se înceapă, căci noi nu suntem vindecători şi fără judecată, nici lipsiţi de patriotism, ca să nu vedem la ce anarhie, la ce primejdie mare ne-am duce, fatal, în un viitor apropiat. Orice slăbire a prestigiului naţiunei sau coroanei, e o lovitură fatală românismului, lovitură care ar umpleà de bucurie, pe cei ce stau strajă contra noastră. *Ţara îngenunchiată e o crimă,* iar *„schimbarea domnilor este bucuria nebunilor"* cum ne spune, aşà de judicios, un vechiu proverb românesc. Nu vrem nici una nici alta.

Aşà dar, ceeace se petrece astăzi, îşi are explicarea în rosturile din trecutul nostru. Ceeace vedem că fac aceşti oameni, în prezent, în numele aşà zisului vechiu partid boieresc, alcătuit încă din câţiva boeri istoviţi, şi câţiva ciocoi presumţioşi, dar deopotrivă de preocupaţi numai de scopurile lor oligarhice şi de dorinţa de a-şi păstrà ca partid puterea, îşi are explicarea în trecutul acestei ţări.

Această tristă stare, ultima să o sperăm de acest fel, îşi are şi soluţiunea de îndreptare. Acest zis partid nu poate să mai existe, el nu mai este în raport cu evoluţiunea noastră socială, culturală, economică şi politică. El nu mai reprezintă o nevoie a acestei ţări, el nu mai are pregătirea de a aduce servicii reale, el este mai mult o povară în această ţară şi trebue să dispară şi va dispăreà. Acest mers al evenimentelor e fatal, şi nimeni nu-l va puteà împiedicà: *Morţii nu mai învie! Cu atât mai rău dacă vechii conservatori nu au învăţat nimic şi dacă nu au avut mai mult suflet.*

Acum ce ne rămâne nouă de făcut? Un singur lucru, astăzi, când conştiinţa naţională se deşteaptă din fericire tot mai mult. Toţi oamenii de bine să se unească în jurul acelora cari caută să înlăture acest guvern, această fracţiune, care numai pentru binele ţărei nu poate să dăinuiască mai mult.

Inlăturându-i să ştergem ultima pagină despre fiinţa lor în această ţară.

Ei au început cu alegeri ticăloase continuate cu o guvernare în care numai cinstea şi iubirea interesului public şi buna întrebuinţare a banului public, nu ne-au dovedit-o. Ei s'au purtat faţă cu Regele, care a avut slăbiciunea de a-i fi adus la guvern, în mod atât de necuviincios, cum n'a făcut-o încă nimeni decât seimenii lui Matei Basarab; ei au căutat să ştirbească şi suveranitatea Coroanei şi suveranitatea naţională. Să le dovedim, că întreaga naţiune ca şi coroana, îşi înţelege rolul şi că mână în mână, cât mai repede trebue să curăţăm viaţa noastră socială şi politică de aceşti oameni care par mai mult nişte aventurieri incapabili şi discreditaţi, conrupând caracterele, scoborând nivelul moral şi înjosind prestigiul ţărei.

Elementele bune să caute a muncì, a face politică de principii, a lucrà pentru desvoltarea noastră economică şi a vindecà ţara de apucăturile ciocoeşti, aşà de răspândite. Să ne afirmăm prin munca noastră înăuntru şi în afară, să încurajăm cât mai mult elementul românesc de pretutindeni şi în toate direcţiunile, şi poporul acesta, care ne-a dat dejà atâtea exemple de vitalitate, atâtea exemple de o superioară inteligenţă, de aptitudini extraordinare, va surprinde lumea prin energia ca şi prin superioritatea operilor sale. El îşi va aduce aminte, cu milă, de zilele nenorocite ce trăim în prezent şi sborul acestui neam nu va fi împiedicat câtuşi de puţin, de ultima svârcolire a acestor pătimaşi. Să lucrăm astfel încât şi ţara şi fraţii de peste hotare să poată ajunge în situaţiunea de a contribuì cu ceva la mersul înainte al omenirei. Aceasta este misiunea noastră, căci aceasta e prima misiune a tuturor neamurilor ce voesc a trăì.

Să căutăm a ne îndeplinì cu sfinţenie datoria, să nu ne pierdem idealul şi să nu fim de loc întristaţi de cele ce se petrec, în prezent, căci trebue să le luăm aceste fapte ca o decurgere fatală a unei stări sociale care trebuià să aibă un sfârşit. Sfârşitul a venit! Cu d-nul Carp şi partizanii săi se îngroapă vechea clasă bizantino-boerească care a făcut atâta rău Ţărei Româneşti!

Dr. C. I. Istrati

BIBLIOGRAFII

Al. Cazaban: *Oameni cum se cade,* în „Bibl. p. toţi", 30 bani.

Const. Al. Ştefănescu: *Machbeth de Shakespeare,* trad. din englezeşte, 1 leu.

Icare, *Le régime constitutionnel. Deux rois modèles. Buc.*

CESTIUNI SOCIALE

ADEVĂRATUL ŞI FALSUL NAŢIONALISM[1])

Inainte de alegeri ca şi înainte de sărbători, toţi încep să se pregătească, să se cureţe, să-şi arate cum le este faţa, într'un cuvânt. Lucru acesta l'au făcut şi naţionaliştii ruşi la congresul lor din Petersburg.

Naţionaliştii formează partidul cel mai lipsit de principii din Duma actuală. Partidul naţionalist e într'adevăr partidul a „orice voiţi". Dar se vede că aşà este dat să fie reprezentărei naţionale, că sub orice formă s'ar manifestà ea, îi trebue absolut un „program" şi „idei". Astfel chiar oamenilor de tipul „orice voiţi" le trebuie să-şi formeze un program, şi să-şi explice activitatea lor în folosul societăţei, cu vre-o idee oarecare.

O astfel de idee şi-au însuşit-o şi naţionaliştii: ideea aceasta e naţionalismul. Ei spun că naţionalismul este scris pe steagul lor, că ei îl servesc şi sunt gata să-şi jertfească viaţa pentru el.

Ce fel de idee este aceasta?

Ideea în sine e foarte şi foarte frumoasă.

Ideea naţionalismului este o idee identică cu ideea personalităţei. Este aceiaş idee a „individualităţii" dar trecută în sfera colectivităţii omeneşti. Naţionalitatea—este individualitatea colectivă a societăţei omeneşti, este individualitatea, la care s'a adăogat solidaritatea şi conştiinţa de sine a unei grupări omeneşti, în mijlocul altor grupări omeneşti. „Naţionalitatea" —este principiul, de o aceiaş valoare ca şi principiul personalităţei, căci ea însemnează că omenirea n'a fost risipită în turme, şi nu reprezintă stânci fără forme ale materialului omenesc, dar că ea a fost făurită din colectivităţi separate, ciselate pe din afară şi înzestrate interior cu toată activitatea istorică a omenirei. Naţionalitatea este principiul, care nu numai nu trebuie îndepărtat din viaţa actuală a omenirei, dar pe care, dimpotrivă, trebuie să se razime legătura dintre diferitele grupări omeneşti, cum noi înşine ne bazăm pe personalitate în crearea legăturilor dintre oameni. „Naţionalitatea" ca şi „personalitatea" nu trebuie nimicită şi îngenunchiată, ci trebue susţinută şi desvoltată. Şi această susţinere şi desvoltare a naţionalităţei trebue lăsată pe seama ei, cum sunt lăsate şi personalităţile cari o formează să se desvolte singure şi pe seama lor. Nimeni nu trebuie să fie indiferent faţă de naţionalitatea sa—dimpotrivă fiecare este dator să aducă munca sa în folosul omenirei în marginile naţionalităţei sale. Cum, de asemeni, nimeni nu trebuie să-şi ignoreze personalitatea sa, ci dimpotrivă, fiecare e dator să depună toate puterile sale ca s'o desvolte şi s'o manifeste mai bine.

Toate aceste lucruri sunt aşà; toate aceste lucruri sunt bune. Din acest punct de vedere *leader*-ul naţionaliştilor ruşi, Balaşov, a avut toată dreptatea când în cuvântarea sa dela congresul naţionalist a arătat că naţionalitatea este un principiu creator, adânc individual şi democratic.

Da, toate acestea sunt aşà. Asupra acestora nu se poate discutà măcar.

Dar iată unde începe neînţelegerea şi unde se despart drumurile:

Ce trebue să facă acela, care aparţinând unei anumite naţionalităţi, voeşte să-şi desvolte, să-şi întărească naţionalitatea sa în mijlocul altor naţionalităţi?

Trebue el să-i mărească, să-i întărească calităţile ei interioare în aşà chip ca să nu-i fie teamă de a trăi în mijlocul altor naţionalităţi din lume, sau trebue el s'o înconjoare pe din afară, să-i apere slăbiciunea ei lăuntrică de rivalităţile şi puterile celorlalte naţionalităţi?

Vreau să spun, este sau nu dator omul să creadă în puterea şi vlaga interioară a naţiunei sale; în posibilitatea ei de a se dezvoltà; în acea ce ea poate într'adevăr să fie,—sau trebuie să se teamă de incapacitatea ei de a evoluţionà, de slăbiciunea şi lipsa ei de vlagă?

Cred că lucrurile stau acì, cum stau relativ şi la personalitate. Personalitatea trebue s'o desvoltăm interior, nu trebue s'o apărăm cu măsuri artificiale contra contactului cu alte personalităţi; dimpotrivă trebue s'o aruncăm în mulţime, în mijlocul valurilor omeneşti pe acelaş picior de egalitate cu alte personalităţi, şi făurească-se, întărească-se în puterile şi vlaga ei, ca să nu-i fie teamă de nici un contact, de nici o cucerire.

E interesant că acest adevăr este admis de mult, când este aplicat naţionalităţilor, şi anume în sensul că e cu neputinţă azi de a face ceeace au făcut într'o vreme chinezii şi japonezii, înconjurându-se cu ziduri împotriva străinilor, nepermiţându-le acestora de a trăi pe teritoriul lor, nedându-le aceleaşi drepturi ca şi indigenilor. In zidul acesta extern chinezesc nimeni nu mai crede astăzi. Nimeni nu mai vrea să-l experimenteze. Dar în zidul *intern* chinezesc se mai crede încă. Se mai gândeşte că limitându-se în toate chipurile drepturile altor naţionalităţi, prin aceasta se apără propria naţionalitate şi se făureşte puterea acesteia pregătindu-se o altă evoluţie.

Acì şi stă tocmai răspântia ideei naţionalismului.

Ideea naţionalistă poate fi utilizată în folosul naţional: atunci când se pune muncă multă în folosul naţionalităţii însăşi, ca atare, dându-i condiţiile interioare pentru desvoltarea şi manifestarea ei. Atunci numai ideea naţională devine un principiu creator, individual şi democratic.

Şi numai atunci vom aveà în faţa noastră un naţio-

1) Traducând acest articol al fostului profesor al Universităţei din Charatov, românul Gredescul, astăzi profesor la Institutul de neurologie şi pedagogie din St.-Petersburg, credem că facem un serviciu şi naţionaliştilor noştri, cari pot învăţà ceva din cele spuse de fostul vice-preşedinte al Dumei. Naţionalismul rusesc cu naţionalismul românesc este aşà de înrudit, încât transpunând numai cuvintele „rusesc" în „românesc", articolul d-lui Gredescul despre „naţionalismul" rusesc se potriveşte de minune „naţionalismului" nostru.

nalism adevărat folositor şi binefăcător pentru naţiune.

Cu părere de rău, „naţionaliştii" noştri, sunt reprezentanţii celeilalte forme de naţionalism, arătate de noi. Ei voesc numai îngenunchiarea celorlalte naţionalităţi cari trăesc în Rusia, crezând că în chipul acesta „eliberează" naţionalitatea rusească de „influenţa" diferitelor naţionalităţi străine. Ei nu voesc a da popoporului rusesc condiţii interne pentru desvoltarea sa, cu ajutorul cărora nu ar avea să se teamă de nici o „influenţă" străină.

In loc de a pune ideea naţională pe un fond adevărat şi binefăcător, ei o pun pe un fond falş şi rău făcător. Drapelul ideei, măreţ prin el însuşi, ei îl acoperă cu o contrabandă politică păgubitoare. Dee D-zeu ca poporul rusesc să nu fie prins în mrejele acestor idei, ci continue poporul rus să meargă după principiile, cari făcându-l pe dânsul tare nu pricinuesc rău celorlalte naţionalităţi ce trăesc la un loc sub acoperişul Statului, în care poporul rus este şi creatorul şi stăpânul.

N. A. Gredescul
Fost vice-preşedinte în prima Dumă

CRITICA DRAMATICA

HAMLET

Hamlet este un fecior al cărui tată moare pe neaşteptate şi a cărui mamă numai după două luni de văduvie se mărită din nou cu fratele soţului său mort. Moartea neaşteptată a tatălui său şi prea repedea căsătorie a mamei sale, sunt cei doi spini care muncesc sufletul şi mintea sărmanului prinţ al Danemarcei. Care a fost pricina morţei tatălui său şi imboldul acestui măritiş grăbit? Orcare bun fiu ar fi căutat aceste două lucruri, şi Hamlet, suflet iubitor care şi-a petrecut întâia tinereţe să se gândească şi să se chibzuiască asupra scrierilor filozofice mai mult decât altul ar fi făcut, se dedă cu tot sufletul acestei îndoite anchete. Din aceasta îi apare bănuiala că unchiul său l'a lipsit de tată; căpătă cruda încredere că mama sa n'a păstrat, după cum se cuveneà, doliul necesar unei văduve ce-şi iubeşte bărbatul. In ochii săi, unul este ucigaş de frate, celalt adulter de inimă. Dacă dovada uşoarei vine a mamei sale îl întristează şi il face visător şi melancolic, crima socotită a unchiului său, îl face însă bănuitor, prepuelnic şi răzbunător. Cea dintâiu îi ridică stima şi orice simţimânt virtuos şi delicat pentru femee; cea de a doua naşte neîncrederea şi disprețul pentru om. Acest suflet zbuciumat, dezamăgit, bănuitor, vicinic în căutarea cumplitului *adevăr*, este închis într'un corp cu oase subţiri, cu nervii foarte aţâţaţi, dar acoperiţi cu îmbelşug de muşchi, dar şi în acelaş timp sărac de sânge; în sfârşit un temperament *limfatico-nervos;* aceasta se arată de sigur şi din îndoelile, din sfialele, din nesiguranţele care îl încătuşează mai la fiece minut şi care nu s'ar îndreptăţi de loc la un om tânăr de un alt temperament. Mai dovedeşte că, cu toată siguranţa lui, el nu poate să se răzbune numai decât pe trădătorul care i-a răpit pe tatăl său, că caută şi găseşte veşnic o pricină, o scuză în împlinirea răzbunărei. Stăpânitor pe-o instrucţiune desăvârşită, bogată în închipuire şi ştiinţă mintea sa este vecinic în luptă cu nervii şi sufletul său. Acestea îl împing şi îl întărît, dar mintea mai puternică decât nervii şi sângele, stânjinesc făptuirea lui. Se îndoieşte de prietenii săi, se îndoeşte de iubita lui Ofelia, se îndoeşte de mama sa, se îndoeşte de el însuşi şi *de lumea necunoscută de după moarte;* dar gândul naşte îndoiala, şi nu cred să mă înşel afirmând că definiţiunea plăzmuirei lui Shakespeare înfăţişată în persoana lui Hamlet este *Izbânda gândirei asupra făptuirei.* Este o plăzmuire mai mult decât un caracter. Un om ca Hamlet n'a avut fiinţă niciodată şi nu va puteà să aibă. In cursul vieţii mele şi la popoarele pe care le-am cunoscut, am întâlnit multe persoane în aparenţă atinse de *Hamletite* (iertaţi-mi acest cuvânt făurit), dar creerul lor nu erà îndestul plin de cunoştinţe filosofice, şi se mărgineau la un fel de parodie a acestei personificări desăvârşite a gândirei şi a îndoelei. Chiar admiţându-l ca pe un caracter în stare să facă ceva, fiecare îl judecă sub aspecte diferite, după cum mulţi actori îl interpretează sub diferite forme.

I se atribue concepţiuni de care autorul nu este fără îndoială răspunzător. Astfel: Unul hotărăşte că într'adevăr Hamlet este nebun; altul că simulează nebunia; altul îl socoate ca un om rece; altul ca un cercetător arzător al lucrurilor celor mai ascunse; altul ca un om ştrașnic; altul ca respectuos către maică-sa; un altul ca un critic neevlavios al sfintelor taine; altul ca un evlavios... In sfârşit, este ca un cameleon care şi-ar schimbà culoarea după lumina pe care o primeşte. Să luăm însă sfat dela Shakespeare.

*

Umbra tatălui său porunceşte lui Hamlet să nu sufere crima hâdă a unchiului său şi să nu-l uite; el se hotărăşte şi jură că va gonì din mintea lui toate amintirile, toate pildele din cărţi şi toate icoanele despre ceeace pentru dânsul înfăţişează trecutul,— pentru a nu păstrà vie, întreagă, decât aducerea aminte a acestei porunci; iar pentru a ascunde în ochii tuturor aceasta singură preocupare, pune pe prietenii săi să jure că nu vor descoperì aceea ce au văzut în timpul acelei nopţi, că nu vor face nici cea mai mică observare împotriva celor ce va zice sau va face dânsul, că nu vor scoate nici o vorbă de mirare neîncrezătoare.

Se poate uşor înţelege că el îşi propune să se prefacă nebun; pentru ca această prefacere să-l slujească mai bine, alege o monomanie, amestecată de aluziuni şi de îndoite înţelesuri bezmetice, pe care Polonius le crede tonuri nebuneşti, dar care *totuşi se înlănţuesc în chip raţional.* Hamlet lucrează astfel pentru a lovì şi prin aceasta pentru a cercetà sufletele acelora care îl împresoară şi îl pândesc. Iar dacă aceasta nu-i de ajuns, nu spune oare dânsul maicei

sale în scena din al treilea act: *„Du-te, caută pe regele tău, repetă-i toate vorbele mele, şi povesteşte-i că nebunia mea nu este adevărată, ci prefăcută de-a binelea!"*

După această mărturisire cum să se mai creadă că Hamlet este într'adevăr nebun? Fără îndoială că, cercetările vecinic îndreptate asupra unui acelaş obiect îi obosesc adesea mintea în aşă fel încât ne face să credem că e în delir; că caută un mijloc de a-şi odihni mintea, fie bătându-şi joc de curteanul Polonius, fie dezvăluind cu ironie făţărnicia falşilor săi prieteni, fie invitând nişte comediani să-i declame un fragment de poezie dramatică. Dar un nebun n'are să caute niciodată un mijloc prin care să înceteze de a-şi mai hrăni nebunia.

Hamlet nu poate să fie apoi nici un *calculator rece,* pentrucă el arde de dorul să cunoască adevărul, pentrucă este muncit de a voi şi de a nu puteà, stăpânit de o puternică dorinţă ca să-şi atingă scopul, de nevoia neîmpotrivitoare ca să-şi rezbune pe tatăl său şi pentrucă în fine Polonius declară în actul întâi în scena cu Ofelia, că este un *tânăr înflăcărat.*

Nu este prea straşnic cu mama sa, cu toate că are cuvinte ca să fie, şi cu toate că îi zugrăveşte în icoane vii, cu fraze şi gesturi puternice, marea deosebire care erà între tatăl şi unchiul său, astfel încât s'ar puteà închipuì că ar voì s'o omoare; totuşi, când îşi aduce aminte de poruncile părinteşti, cu dragoste fiiască o sfătueşte, o roagă, stăruieşte să se pocăiască, să se lepede de ceeace este mai rău într'însa, şi de acì înainte să trăiască nevinovată, să-l binecuvinteze. Sărmane Hamlet! cucernica ta dragoste de fiu trebue să se îngloteascâ întreagă asupra tatălui tău...., fiindcă muma ta este nedemnă!

Nu este nici chiar neevlavios, pentrucă el crede în înrâurirea rugăciunilor Ofeliei pentru păcatele sale, şi pentrucă are în cel mai înalt grad cultul iubirei fieşti, al dragostei pentru Ofelia şi pentru Horaţiu singurul său prieten, lângă care se apropie când simte nevoia a-şi destăinuì sufletul într'un loc liniştit şi senin!

*

N'am înţeles niciodată pentru ce trebue ca Hamlet să fie vecinic student, în vârsta ca să se întoarcă să-şi reià studiile la Wittemberg. Înţeleg că, în clima nordului dezvoltarea spiritului nu corespunde de loc cu aceia a corpului şi rămâne mai târzie; dar tocmai pentru aceasta el nu puteà înainte de a fi atins şase sau şapte ani, să păstreze aducerea aminte adevărată a glumelor şi bunelor cuvinte ale sărmanului *Yorik* mort după cum afirmă *cioclul,* cu douăzeci de ani în urmă. Admiţând, ceeace este mai probabil, că Yorik să fi murit cu un an numai după ce ţinuse în braţe pe micul Hamlet, în acest caz acesta nu puteà să aibă, în epoca tragediei, mai puţin de treizeci de ani. Dacă în Danemarka nu e lucru rar să fi încă student la această vârstă, găsesc că ar fi fost mult mai potrivit şi mai adevărat să-l fi făcut mereu prieten al studiului, doritor de călătorii pentru a se instruì mai mult, şi chemat la curte cu prilejul dureroasei întâmplări a morţei tatălui său.

După părerea mea, Shakespeare a voit ca Hamlet să fie un tânăr matur, pentru ca cugetarea să fie mai sănătoasă, reflexiunea mai constantă; şi într'adevăr el reflectează şi judecă cu o bărbătească inteligenţă, e voinic la minte şi cu voinţa unui adolescent; cu cât natura i-a hărăzit mai multă imaginaţiune, cu atât ca a fost mai zgârcită în a-i da energie. Greutatea ca de plumb a gândirei sale îi apasă ţeasta, îi face trupul neîndemânatec şi şovăitor. Ridicaţi-i această greutate şi ca prin minune îl veţi vedeà pornind la faptă şi acţionând; iată pentru ce nu se hotărăşte să omoare pe asasinul tatălui său decât atunci când află că apropiata moarte a lui însuşi, va oprì îndrumarea gândirilor sale. El spune:

„Oh! otravă, împlineşte-ţi opera!"

Adaog, interpretând valoarea acestei fraze:

„Distruge, odată cu îndoelile mele şi viaţa sa."

Nu e lucru tocmai uşor pentru un artist să simtă şi să redeà publicului această concepţiune filosofică. Rare-ori am putut s'o fac înţeleasă şi limpede pentru un întreg auditor. Trebue o pornire de spirit firească, acordul simpatic al simţimintelor cu mijloacele fizice, lucruri ce nu se întâlnesc adesea; şi nu se întâlnesc adesea nici publicul destoinic ca s'o înţeleagă, nici criticii care s'o definească. E greu pentru un artist să citească sau să auză vreodată fraze ca aceasta:

„Caracterul lui *Hamlet* nu este al lui Shakespeare!," ne mai lăsându-i, prin aceasta, putinţa de a-l înţelege, de a-l desăvârşì şi răpindu-i artistului conştiincios folosul de a puteà să primească sau să respingă critica.

Cât pentru mine, o repet, *Hamlet* însemnează:

„Izbânda gândirei asupra făptuirei!"

Fl. Simionescu

după comentariile lui Tommaso Salvini

LITERATURA

Romanţă

Un singur cântec îţi scrisesem
Şi-l ţin ascuns ca pe o moaşte,—
Căci cel mai mândru cânt e-acela,
Pe care 'n veci nu-l vei cunoaşte.

Un singur gând îţi împletisem
Rămas străin fiinţei tale,—
Şi gândul cel mai trist e-acela,
Ce moare 'n spasmul luptei sale.

O lacrimă am plâns în taină
Şi n'ai zărit-o, nici n'ai crede,—
Dar lacrima cea mai duioasă
E-aceea, care nu se vede.

Tu n'ai să ştii nici când de ele,
Deşi îmi ard în piept nebune,—
Căci dragostea cea mai frumoasă
E-aceea, care nu se spune.

Castor & Pollux

IN PREAJMA CEAHLĂULUI

Cuibul vitejilor.

Doamna Ruxanda se lăsă greoaie pe banca din grădină, prinse tâmplele între palme şi oftă: «Doamne, mai abate prăpădul».

A stat mult cu mâinele la cap şi cu ochii în jos: «Ce vremuri!.. să n'ai tihnă pe pământul tău de baştină!.. să sameni şi să strângi pentru alţii!..» Sâltă privirile spre cer şi se închină: «Dumnezeule, îndură-te, şi domoleşte făptura Ta...»

Târziu s'a ridicat depe bancă şi-a strâns mantaua lungă la piept şi a pornit, cu pas mărunt, pe sub arţarul stufos, printre răzoarele cu flori. Sufletul îi e trist; iar trupul îi atârnă greu.

Tăie grădina deacurmezişu' şi apucă pe lângă zid.

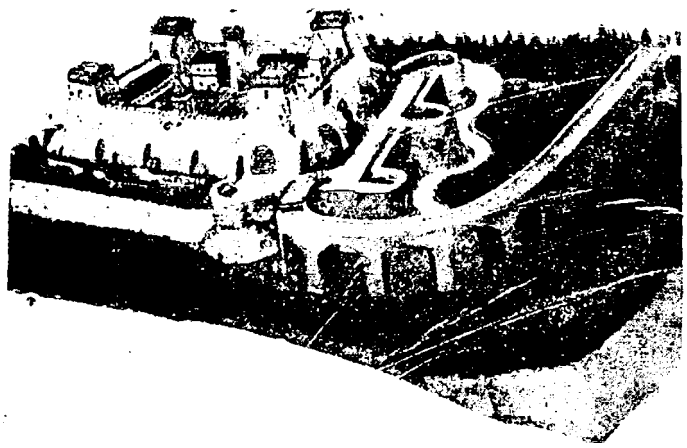

Cetatea Neamţului pe vremea Cavalerilor Teutoni, anul 1210.
După Cetatea Neamţului, de d. Lt.-Colonel N. Boerescu).

Pe podelele turnului dinspre vale se aud paşii grei ai strajei şi, din când în când, câte un ţignal trezeşte pe tovarăşul din celălalt colţ. Căpitanul Topuz se plimbă cu mâinele la spate dela un turn la altul; iar zungănitul săbii îi numără paşii. Se opreşte, cercetează cu privirea în noaptea luminoasă, trage cu urechea dealungul văiei, şapoi iar pleacă, încet.

Făcù front şi salută. Doamna Ruxanda contenì mersul:

— Se mai simte ceva, căpitane?

Topuz aducând mâna la coif:

— De ieri noapte, nimic.

— Focuri ai mai văzut?

— Din mila Domnului, nu.

Doamna Ruxanda dete din cap:

— O vreà Cel de sus să-i mai potolească.

Topuz înălţă din umeri:

— De, ştiu eu ce să mai zic!.. Aşa se aude, că Leşii ar fi apucat drumul spre ţara lor.

— Da Cantemir Vodă încotro o fi?

— Păi, Domnitorul ci-că ar fi pus pe goană pe Craiul Sobieschi, cu toată oştirea lui, şi i-a dus pe Siret în sus, până la Cernăuţi... Sânt multe liftele... Auz că din Suceava au răpit şi moaştele sf. Ion cel nòu...

— Mare jale au lăsat în urmă — îngână Ruxanda.

— Mare,.. în Ocna şi în Bârlad au măcelărit până la unul...

Topuz lăsă ochii în jos:

— Ce prăpăd...

— Da Iaşii, căpitane? întreabă Ruxanda.

— L'au prădat... Chiar azi, spuneà un soldat, care veneà din partea locului că, Sf. Trei Ierarhi nu mai sânt de cunoscut, aşa au jefuit şi şi-au bătut joc de cele sfinte. Au luat zălog din ordinul Craiului şi pe Mitropolitul Dosoteiu.

Apoi Topuz clătină capul:

— Nelegiuiţi oameni...

Doamna Ruxanda oftă, adânc şi rămase pironită pe loc.

Târziu trecù mâna peste frunte, înăbuşì un suspin în gât şi svârlì privirile în noapte...

I se duce mintea peste ape, peste câmpurile pârjolite, peste văi adânci; se duce acolo departe, pe malul Bahluiului, pe ulita îngustă, la casa dragă... Cum s'a risipit tot... Dar cugetul trece înainte şi răscoleşte icoanele scăpătate.

Se vede fetiţă, cu părul pe spate, retezat în dreptul frunţii... Se vede alergând prin curte, prin grădină, bucălată la faţă; apoi în biserică, între mă-sa şi tatsău, ascultând sfânta leturghie... Se vede mare, domniţă cu obrajii aprinşi, cu ochii gânditori şi cu pieptul plin de doruri multe, ca la 18 ani... Şi cum aşteaptă un chip frumos, blând şi iubitor; cum stă sub paltinul stufos, în răcoarea serii, în bătaia lunii,—numai ce se închiagă în depărtare ropote de cai, urlete sălbatice, apoi se zăresc lumini, se apropie gălăgia, se aud şi ţipete... Un armăsar, negru tăciune, fulgeră pe din dosul palatului, trece pe sub balcon,.. o cuprind două braţe de fier, o ridică pe oblâncul şelei,—şi piere cu ea în noapte.. Ard holdele şi satele în urmă, fug Cazaciiîncărcaţi cu prăzi; goneşte Hatmanul cu domniţa, leşinată.

Aşà a peţit Timuş pe Ruxanda: prădând şi aprinzând satele Moldovei...

Doamna tresărì şi plimbă ochii pe coama Pleşului.

Luna îi cade pe faţă, şi-i împresoară tâmplele că o cunună, bălană. Obrazul Ruxandei e supt, pleoapele, umflate de plâns şi genele umede. În jurul ochilor sânt creţuri multe, — pecetia anilor de suferinţă, — dar în făptura chipului, în picureală privirilor, e bobocul plăpând între foile pălite, e odorul frumos al voinicului Vasile Vodă, e domniţa, pentru a cărei îndrăgire se bătuseră crai şi se răsboiseră neamuri...

Şi iar o fură gândul pe Doamna Ruxanda. O duce acolo, în mijlocul Cazacilor beţivi şi lacomi de sânge, lângă acel Hatman, ciupit de vărsat, urât şi crud, de care nenorocul i-a legat viaţa. Ea, blajina şi blânda la fire, răsura deabià despicată din foi—stà la masă cu sălbatecii, bea vin din ţeste de morţi, ascultà năzdrăvăniile acestor oameni, fără lege şi fără suflet. Aşa o sileà bărbatul să trăiască, aşa învăţase el.

Dar lăcomia are fund odată şi odată. Nesăţiosul Timuş cade la Suceava sub gloanţele Moldovenilor, cari îşi apărau legea şi neamul.

Ruxanda cernită şi amărâtă se adăposteşte la Raşcov, pe malul Nistrului. Şi de acolo se uită cu jind la ţara scumpă şi frumoasă, de care îi e mare dor.

Târziu o ajută împrejurările să vină în ţară. Se aşează la moşia ei, dela Delenii-Botoşenilor, şi-acolo îşi trece zile multe, ani mulţi între săteni, dându-le sfaturi şi învăţându-i ca o stăpână bună şi miloasă.

Ea singură mai rămăsese din tot neamul. Bietul tatsău s'a stins departe, între păgâni: fratele Ion s'a prăpădit de tânăr; nici sora Maria n'a avut parte cu magnatul Polonez, şi ea a închis ochii amărâtă, în mijlocul străinilor...

Doamna Ruxanda frânse gândul şi scutură din cap. O adiere lenevoasă se închiagă peste pădure; iar în depărtare se topeşte un foşnet sfios de frunze. Ruxanda deschide gura şi soarbe lacomă aerul proaspăt. I se răcoreşte sufletul, o înviorează, îi furnică trupul, şi înghite fără saţ din boarea pădurii. Desface haina la piept, lasă vântuleţul să-i pipăie pe sân, să-i cuprindă braţele, gâtul, umerii; să-i răscolească părul, să-i biciue faţa... Soarbe într'una răcoreală, dar jăratecul se a-

prinde şi mai tare în piept. Prea a năpădit deodată peste ea tot amarul vieţii.

Işi strânge mantaua împrejur, şi se duce glonţ în biserică.

Topuz, care până acì rămăsese pironit locului, porneşte în urma Doamnei: «Ce soartă!.. Par'că toate păcatele lui bărbată-său, le-a întors Dumnezeu asupra ei!... Hei,... aşa i-o fi fost scrisa!»... Se opreşte în loc, şi rămâne cu ochii prinşi de botul cismei: «De treabă femee a fost,... tare frumoasă,... şi n'aveam atunci nici douzeci de ani... Vasile Vodă ţineà mult la mine, eram şi eu din viţă de Domn... Şi... puteam, dar vezi.., n'am avut îndrăzneala să-i spun... Am fost de nimica... Poate că mi-ar fi venit curaj, dar ciasul rău a trimis în cale pe Timuş,.. sălbatec, fiară curată, a băut şi sânge de om.... ah!... ptiu!..» Se scutură şi strâmbă din nas...

Păşeşte încet, tot cu capul în jos: «Dacă l-au răpus pe bietul Vasile Lupu şi-a murit şi tată-meu,... eu.. mi-am risipit gândurile,.. acum...» Oftă şi trecù mâna peste frunte: «A sburat ce-a fost!...»

Doamna Ruxanda ieşì din biserică:

— Să fie târziu, căpitane?

Topuz tresări şi îndreptă trupul:

— Târziu, bătù adeneauri miezul nopţii.

— Doamne, de s'ar face ziuă mai curând.... Mâine plec la moşie, la Deleni, mi-e dor de satul meu... Or fi trecut liftele şi p'acolo?

Căpitanul înălţă din umeri. Doamna Ruxanda urmă vorba:

— Poate l-o fi apărat Dumnezeu... Singurele zile mai liniştite din viaţa mea, au fost cele petrecute acolo.... Plec... ce-o vrea să fie... Grozav mi s'a urât aici,.. par'că sânt într'o temniţă...

Rămâne cu privirile în pământ. După câteva clipe de răsgândire, urmează vorba:

— Mergi şi dumneata căpitane. Sânt singură, să am un tovarăş barem; şi pe dumneata doar te mai ştiu din vremea mea.

Topuz nu ridică ochii. Par'că îi trecù o săgeată prin tot trupul.

— Aşa căpitane, mâine mergem, — întărì Doamna încă odată cuvântul,—...noapte bună,... să deà Dumnezeu bine la toată suflarea.

— Cu supunere — grăì Topuz, plecându-se. Apoi privì în urma Doamnei până se închise uşa balconului.

Căpitanul oftă adânc şi pornì dealungul galerii: «Mă duc,.. cum să nu mă duc... Trimet vorbă Domnului Cantemir să dea cetatea pe seama altcuiva... La anii mei vreau să am şi eu o zi de odihnă... Ş'apoi duşmanii s'au depărtat... Tii... frumoasă erà pe vremuri.., şi-acum e destul de bine.»

Şi Topuz ocoleşte cetatea largă; iar în dreptul fiecărui meterez, soldatul de pază, face salutul cuvenit. Cercetează hrubele, încearcă şi garda din clopotniţă şi plăieşii toţi îi răspund la semnal. In cetate sânt puţini soldaţii, căci grosul armatei e prin împrejurimile Iaşului şi pe valea Siretului.

Căpitanul ocoleşte apoi prin faţa balconului şi fluerà încet, aşa ca pentru el...

E atât de senină noapte, că se vede până departe umbra turnurilor, răsfrântă peste pădure.

Imprejur linişte, doar frunza pocneşte când şi când, aruncând sclipiri, în legănarea lenevoasă. Iar Ozana îşi duce apele la vale, tot treză...

*

Dacă ar puteà pătrunde ochii dincolo de coama munţilor, pe valea Bistriţei, pe sub poalele Ceahlăului, ar vedeà cum vin trâmbă Leşii. Scapără pietrele sub copitele oţelite ale armăsarilor; lucesc mânerele argintate ale hangerelor dela brâu; vuesc pădurile de tropotul cailor; ies de prin văgăuni cete de Cazaci, cu hatmanii în frunte, se unesc cu Leşii, cresc hordele, şi pornesc, în nour gros, pe cărările dintre munţi.

Dau în gura Nemţişorului. Infig Cazacii pintenii în coastele negrilor, se lungesc pe grebeni şi sbor ca nişte năluci către înălţimile Pleşului, către turnurile luminate, de pe coasta muntelui.

O repezeală bună de cal, un popas, încă o goană, ş'apoi un zid de coifuri se închiagă sub cetate.

Se îngână ţignalele din cele patru tunuri, se sting luminele, clopotele aue,—şi cetatea toată e în picioare.

Topuz sare în sus, se desmeticeşte din vârtejul gândurilor, şi fuge spre mijlocul cetăţii, cu ochii holbaţi:

— Trageţi uşile de fier la amândouă hrubele.

Apoi aleargă la poarta cea mare:

— Coborâţi drumul.

Un lanţ greu scârţâie pe scripete, şi puntea groasă, de fier, se afundă sub pământ, lăsând între cele două ziduri, al cetăţii şi al ogrăzii, un gol adânc.

Ca o năluca răsare căpitanul tocmai în colţul dinspre răsărit:

— Strângeţi podul de piele.

Un tăvălug mare începe să se învârtească, şi trage pielea de bivol, întinsă peste cei 12 stâlpi, cari legau cetatea cu creştetul păduros al muntelui.

S'au zăvorit şi uşile de fier dela pivniţele cu arme şi provizii.

Jos, o cohortă de suliţi şi topoare dau năvală la poartă. Din fundul văii vine mereu puhoiul căzăcesc şi leşesc. Se rupe în aripi şi se năpusteşte de trei părţi.

Sbor gloanţele în cetate; bubue tunurile de câmp peste apă, svârle ghiulelele, dar zidul de piatră le întoarce înapoi, sfărâmate.

Se reped Cazacii, ca ulii, pe negrii închingaţi, ai crede că trec peste cetate, dar n'apucă să se apropie, şi cad grămadă, croiţi de bolovanii, cari plouă din turnurile întunecate.

O ceată s'a împânzit pe apele Nemţişorului şi înţeapă coastele armăsarilor să urce râpa. Dar povârnişul e repede, caii îngenuche şi se prăbuşesc devale.

Fug înapoi, dealungul apei, se înfundă în pădure, şi după câtva timp răsar deasupra cetăţii, pe spinarea muntelui. Acì îi opreşte în loc şanţul adânc şi larg plin cu apă, care încinge cetatea de trei părţi.

Se încruntă vrăşmaşii, răcnesc în limba lor sălbatică, ş'apoi din toate părţile vin ciopor la poarta cea mare...

Căpitanul, cu pletele în vânt, aleargă din meterez în meterez, din turn în turn; a trecut şi prin faţa balconului, — nu s'a trezit Doamna, — apoi se îndreptă spre poartă. O movilă de braţe, capete, puşti, topoare,— se luptă deasupra zidului. Se ridică Leşii, dar Moldovenii îi surpă devale, scăldaţi în sânge...

Se aud paşi grei dedesupt şi lovituri de topoare. Pun soldaţii urechea la pământ, ascultă, apoi iau seama împrejur... Un strein în cetate!.. doi!.. trei!.. o ceată întreagă năvăleşte pe gura ascunzătorii!.. Hi!... nu s'a tras zăvorul cel gros la hruba de sub turnul «Melc».

Topuz răcneşte turbat şi aleargă, cât poate, la odăile palatului:

— Ce e?! ce e?!.. iese Ruxanda, speriată.

— Nimic!.. liniştiţi-vă.

Dar ea fuge, cu părul despletit, spre partea de unde vine araimanul. Pe zidul dela poartă e grozav. Pârâie paturile puştilor, trosnesc hangerele în carne vie, despică Moldovenii capetele duşmanilor, se luptă unul cu zece; dar puhoiul e mare, se revarsă mereu şi înecă, în nor de suliţi, piepturile plăieşilor.

Doamna Ruxanda scoate un ţipăt de spaimă şi se împleticeşte. Căpitanul o prinde numai decât în braţe.

Cetatea furnică de Leşi şi Cazaci. Topuz aleargă cu leşinata dealungul galerii, se opreşte în loc, se uită pe lângă el, apoi iarăş fuge, sue scările palatului, se întoarce înapoi, coboară în hruba cea mare, dela puţ, loveşte cu piciorul, dar uşa nu se supune. Iese afară zăpăcit, se strecoară prin învălmăşeală, şi intră în biserică. Doamna Ruxanda se desmeticeşte, face ochii mari. Dă să ţipe, dar îi cad privirile pe icoana Maicii Domnului. Încrucişează mâinile pe piept şi oftează. Isbucneşte în plâns.

— Liniştiţi-vă, Doamnă !.. îngână Topuz, răguşit..

— Incue, căpitane,... încue !.

N'apucă să isprăvească vorba, că uşile lăcaşului se deteră de perete. O droaie de Cazaci năvăliră înăuntru.

— Ha, ha,.. aici v'aţi ascuns !.. rânji Hatmanul, cu barba încâlcită.

Topuz se pironi în faţa Doamnei:

— Să nu mă faceţi să ridic mâna în Casa lui Dumnezeu, păgânilor !..

Hatmanul îi dete brânci şi înaintă spre Ruxanda.

— Uite şi pe Doamna, noastră !.. şi rânji iarăş, sălbatec.

Căpitanul se smuci şi apoi înfipse sabia, până în prăsele, în pieptul păgânului.

Ruxandei i se ridică sângele în cap, şi începe să tremure carnea pe ea. Se învineţeşte, ochii i se turbură, şi, ca ieşită din minţi, răcneşte, cât poate:

— Nelegiuiţilor !.. voi mi-aţi mâncat zilele...

Apoi se repede, ia toporul din mâna Hatmanului, care căzuse, îşi face loc, şi iese din biserică. Toţi înmărmuresc. Se năpusteşte în grămadă. Dă în dreapta, în stânga, închide ochii, o grămadă de carne şi oase i se pare înainte, şi dă, dă mereu cu toporul.. Ura, care i-a clocotit în piept de atâţia ani de zile asupra acestor sălbateci, şi-o varsă acuma din plin. Par'că toată puterea unei oştiri s'a strâns în braţul ei; tot amarul vieţii isbucneşte în clipa asta, şi-i întăreşte mai mult curajul. Ca un câine turbat, care nu mai simte nimic, nu mai vede nimic şi sfâşie în dinţi tot ce întâlneşte, — aşa croeşte Ruxanda cu toporul.

E atât de mare învălmăşeala că nimeni nu pune mâna pe ea. Topuz apără la spate, cu sabia ridicată.

Un muget, înăbuşit, şi căpitanul îngenuche, înţepat în piept de un hanger. Doamna bolboci ochii însângeraţi:

— Căpitane !.. şi-i scăpă toporul din mână.

Două braţe vânjoase, o ridicară pe sus:

— Mai dă şi-acum !...

Se pomeneşte în odaia ei, între doi Cazaci, bărboşi, laţi în spete şi sălbateci la înfăţişare.

— Unde ţi-e avuţia ? spune !...

Ruxanda tresări. Par'că s'a deşteptat dintr'un somn adânc şi greu. Plimbă ochii împrejur: raclele, unde ţineă brăţările, cerceii, inelele scumpe,—toate sparte şi scotocite. Nici cruciuliţa de aur, nici iconiţa, cu chipul lui tat-său, nu mai sânt pe măsuţă. Lângă uşe lucreşte o stea, cât podul palmei,—e din coroana, care a purtat-o în ziua nunţii. Îi luase şi acest odor...

— Nu spui !.. şi Cazacul îi înfipse mâna în gât.

Doamna Ruxanda se înăbuşe, smuceşte, şi arată spre uşă.

O scot afară.

— Nu ne purtă cu vorba !.. se încruntă celălalt Cazac.

Ruxanda cu sânge rece,—nu mai simţeă nici o teamă acuma,—grăi:

— Aţi luat ce-a fost !.. nu mai e nimic.

— Unde e averea lui Lupu ?.

Tace şi înalţă din umeri.

— Aşa !.. răcniră Cazacii.

O întind jos, cu faţa la pământ, îi leagă picioarele c'un streang, alţi doi nelegiuiţi îi întind mâinele, şi o pereche de bice, zăcute în apă, cu câte 12 noduri fiecare, începe să lovească spinarea goală. Dau Cazacii de zece ori şi întreabă odată, nu vreà să răspundă, îndoiesc numărătoarea. Contenesc gârbacele, urmează beţele, pe tălpi.

A spus Doamna Ruxanda şi cei 19.000 de galbeni,—atât mai aveà într'o pungulită, împletită cu mărgăritare. Apoi n'a mai avut ce spune, nici n'a mai putut spune...

Se revarsă zorile. Şi cum se ridică vălul nopţii, se desluşesc pe lângă zid trupuri înţepenite şi pline de sânge, topoare, iatagane înroşite; într'un colţ, un grup de Plăieşi, stau legaţi, cot la cot, şi doi Leşi se plimbă prin faţa lor, scrâşnind dinţii şi lovindu-i, când şi când, cu patul puştei peste genuchi.

Se mişcă unul ghemuit cu faţa în jos, în colţul despre ogradă. Saltă capul,—Topuz! Imprejurul lui nimeni, doar hangerul tremură înfipt în piept—acolo rămăsese. Se sfieşte, închide ochii, şi trage iataganul. Ţâşneşte a-

Ruinele cetăţii Neamţului, cum se văd azi.

fară sângele închegat. Nu departe se aud gemete, par'că le cunoaşte. Topuz apasă cu amândouă mâinele deasupra pieptului, se opinteşte şi se ridică în picioare. Doi Cazaci se luptă cu Doamna Ruxanda pe pragul balconului. Căpitanul cască ochii însângeraţi, sforâie în gât, se repede cu pumnii ridicaţi. Doi paşi îl mai desparte. Dar toporul şi-a împlinit slujba, a căzut pe gâtul Doamnei...

Gâlgâie sângele în două părţi, gâlgâie şi din pieptul lui Topuz...

*

Povestea asta mi-a venit în minte urcând râpa spre Cetatea Neamţului. Astăzi porţile veşnic sânt deschise; iar zidul gros arată urmele ţâţânelor de fier şi ale zăvoarelor puternice. Pe cele patru turnuri din colţuri le-a măcinat vremea şi le-a surpat caturile. Din 12 stâlpi, câţi sprijineau podul de piele, azi mai sânt patru. Şi cu multă băgare de seamă se pot deslui cele trei rânduri de ziduri, cari încingeau cetatea.

Un cimitir cu mormintele prădate şi crucile frânte,—aşa pare cetatea înăuntru. In mijloc se văd şi azi urmele fântânii, de unde porneà hruba pe sub pământ şi scoteà capul tocmai la Cerdac, straja cea mare de pe vârful muntelui. Şi de acolo tăià drum, iarăş pe sub pământ, până în valea Oglindeştilor,—Oglinzii de azi. Beciurile, magaziile, toate zac sub dărâmături. Doar la una se mai zăreşte, cât o gingie, tocul de sus al uşii de fier. Un trunchi de zid a mai rămas din vestitul turn «La mele», a cărui scară întortochiată îl rătăceà în fundul ascunzătorii pe cel care, neştiind seama, ar fi cutezat să se coboare acì. Din vârful acestui turn, se înţelegeà pasnicul, prin semnal de foc,

cu straja dela mânăstirea Neamţului,—cale de 12 chilometri şi mai bine, în linie dreaptă. Din clopotniţa plăieşilor de gardă au mai rămas câteva dărâmături...

Sfios, ca şi cum m'aş feri să nu trezesc pe cineva care doarme,—astfel păşesc printre zidurile surpate şi printre lespezile crăpate de vreme... Acì au fost casele Domneşti, balconul,.. uite şi pragul, unde a căzut capul Ruxandei, unde a închis ochii şi Topuz... Alături a fost altarul sfântului lăcaş. Se mai văd şi-acum urmele icoanelor, împărţite azi, parte la mânăstirea Secu, unde e dusă piatra sf Mese, — tot la Secu se mai găseşte şi marca ţării, pusă de Voevodul Ştefan la uşa principală a cetăţii,—iar parte din icoane sânt la mânăstirea Neamţului. Strana Domnească se găseşte la şcoala de Bele-arte din Iaşi.

Ştefan-cel-Mare la poarta Cetăţii Neamţului, după învingerea dela Valea-Albă.

Acì, unde e acum o movilă de dărâmături, au îngenuchiat atâţia şi atâţia creştini mari ai neamului. Cei 18 plăieşi acì s'au rugat în genuchi şi Dumnezeu l-a îmbărbătat la luptă. Mihai Viteazul, când i s'au deschis porţile, fără nici o împotrivire şi a intrat în cetate, ca un mare stăpânitor,—tot în locul acesta şi-a plecat capul şi şi-a făcut cruce în numele Celui de sus...

Şi, cum stau cu ochii pironiţi în zid, iar cu mintea prinsă de trecut,—se încheagă în faţa mea chipul marelui Ştefan... Cu privirea în pământ, barba sbârlită, galben la faţă,—aşa a înţepenit Voevodul înaintea porţii.. Intâia dată când l-a supus oboseala, la Valea-Albă, şi l-a stăpânit desnădejdia.. Oftează adânc, îi tremură picioarele, îi e frig par'că, dar nu cutează să intre...

La fereastra din ceardac s'a ivit mama :.. Pe cine cauţi ?!.. nu te cunosc !.. fiul meu e la luptă !.. Pleacă fruntea Ştefan, şterge geana umedă, ş'apoi se năpusteşte în codru...

Ce crâncenă a fost lupta, a doua, la Negreşti şi ce fălos a trecut Vulturul Moldovei peste oştirea lui Baiazet.

La plecare apucăm drumuşorul de sub râpă, spre Târgu-Neamţului. Cu cât ne apropiem de oraş, cu atât cetatea se afundă, tot mai mult, în coasta muntelui. Pare o palmă, cu degetele retezate...

I. Chiru-Nanov

BIBLIOGRAFII

Mica Bibliotecă, lectură liberă pentru şcolari, nr 1: *Poveşti* de *C. Apostoliu*, 20 bani. O nouă publicaţie cu mult gust tipărită, fiecare pagină (are 61) e ornată cu un frumos motiv de cusături naţionale. Edit. C. Apostoliu, inst. Galaţi.

Andrei Popovici, *Banca Naţională*, Buc. „Adevărul" .1912.

Dr. Ioan Urban Jarnik, *Vorbiri*, Braşov 1912.

DISCUŢII

CAMPANIE DE RESTURNARE SAU CAMPANIE DE ASANARE?

Campania care se duce împotriva d-lui P. P. Carp şi a guvernului d-sale, îmi pare că are o denumire falsă, când se întitulează „campania pentru răsturnarea actualului guvern".

Falsă, pentrucă motivele pe cari le invoacă opoziţia nu sunt reale.

Să recapitulăm aceste motive.

„Guvernul Carp, zice opoziţia, a venit la putere fără asentimentul ţărei".

Motivul acesta ar fi real, dacă s'ar găsì un guvern în istoria politicei româneşti care îşi poate luà acest titlu de „guvern al naţiunei". Toate guvernele cari s'au perindat în cincizeci de ani—aproape—au fost guvernele M. Sale, şi nu guvernele ţărei.

Ele nici nu pot fi şi nici n'au fost guvernele ţărei atât timp cât parlamentarismul la noi e o ficţiune, cât timp dreptul de vot e un apanagiu al câtorva şi cât timp politica o va diriguì o singură Individualitate, fie aceasta individualitate genială, supraomenească dar în orice caz o „singură Individualitate."

De aceea, a nu permite d-lui P. P. Carp să fie prim-ministru pentrucă n'a fost alesul naţiunei, înseamnă a nu admite nici unui guvern dreptul de a trăì.

Falsă deci campania care se duce pe acest motiv.

*

„Guvernul Carp zice opoziţia, a făcut alegeri arbitrare, nelibere, başibuzuceşti".

Motivul ar fi real dacă s'ar fi făcut în ţara românească o singură dată alegeri libere. Cum faptul acesta însă nu s'a petrecut în istoria politicei româneşti d. P. P. Carp merită a fi prim-ministru ca şi oricare alt şef de partid.

Şi cum puteà face alegeri libere d. P. P. Carp?

Şeful unui partid minuscul care în tot timpul opoziţiei n'a dat semne de viaţă sau îşi arătà vitalitatea cu ajutorul guvernului, şi care în atâtea rânduri a fost zdrobit de celalt partid de opoziţie în alegerile parţiale, cum puteà face alegeri libere?

Oare nu se expuneà el ca a doua zi după nişte alegeri libere să fie răsturnat?

Dar mi se va obiectà: Dacă erà slab şi nu puteà guvernà decât prin arbitraj, de ce a luat puterea?

Obiecţiunea asta se poate face în primul loc d-lui Ion Brătianu. Şeful liberalilor, ca protector al d-lui Carp în opoziţie, ştià foarte bine cât oxigen a trebuit să dea partidului d-lui P. P. Carp ca să poată face figura frumoasă de partid viabil şi erà deci îndrituit să ştie: puteà d. Carp să facă alegeri libere sau nu. Dacă ştià că nu poate—nu trebuià să sfătuiască pe M. S. ca să prefere pe d. P. P. Carp d-lui Take Ionescu.

Aici ne este permis să deschidem o mică paranteză.

D-l Brătianu știa tăria d-lui P. P. Carp, dar d. Brătianu nu pricepeà pe vremurile acelea un lucru.

Nu pricepeà că în țara românească se petrecuse o preînoire. D-sa vedeà în partidul d-lui Take Ionescu o grupare efemeră, căreia îi va fi de ajuns să vadă încredințându-se d-lui P. P. Carp puterea, pentru ca a doua zi să dispară.

Așà credeà d. Brătianu.

„Socoteala de acasă cu cea din târg însă nu s'a nimerit". D-l Carp a venit la guvern, dar partidul d-lui Take Ionescu a rămas întreg și se pregăteà să dea asalt guvernului Carp în alegeri.

Atunci d. Brătianu a făcut „stânga împrejur" și s'a întors spre d. Take Ionescu.

O înapoiere tardivă, dar ea face onoare d-lui Brătianu care ar fi putut acceptà propunerea d-lui Carp de a merge cu acesta, de a fi pupilul acestuia cât va sta la guvern ca să-l încredințeze pe d. Marghiloman mai târziu—când carpiștii vor fi în opoziție—sub dreapta ocrotire a d-lui Brătianu.

Toate acestea bune și frumoase dar să revenim la vechea noastră întrebare:

De ce d. Carp trebuie să cadă dela guvern?

A făcut alegerile pe cari i le dictau împrejurările și aceste împrejurări au fost pentru toate partidele aceleași.

A venit la guvern recomandat de d-l Brătianu, cum a venit d-l Sturza în 1907 recomandat de d. Cantacuzino și așà mai departe. Aceasta e ordinea politică dela noi. Așà e tradiția. Și împotriva lor nu e nimic de făcut.

*

Poate că opoziția voește să se atingă de tradiție, prin campania pe care o întreprinde?

Atunci e altceva.

Dar în cazul acesta trebuie s'o spuie. Și trebue s'o spuie sus și tare, pentrucă dela enunțarea adevărului în această luptă depinde totul în viitorul politic al țărei.

Așà cum se duce acum lupta și pe motivele pe care se duce—ea nu este decât o manifestație prea vremelnică, a luptelor ce se duc la noi în totdeauna când unui partid i se urăște a sta în opoziție.

Intruniri la Dacia, întruniri la Eforie, articole violente în presă, manifestații la palat, Deșteaptă-te Române, Jos guvernul!

Dar astea se văd la noi periodic. La fiecare 3—4 ani odată, trebuie o atare manifestare.

Oare nu este nevenită, neîncuviințată, nelogică lupta opoziției acum, după un an numai de când d. Carp e la putere?

Se înțelege că da, dacă ea are numai țelul de a doborî guvernul actual.

Și din ceeace se afișează, din ceeace se citește și se vorbește, nu reese altceva decât că opoziția luptă pentru a răsturnà guvernul, pe aceleași motive ca și în trecut, cu trei ani înainte de termenul fixat pentru aceste lupte.

Or, acì e tot răul. Acei cari au crezut că în România va luà ființă o altă organizare politică, trebue cu durere să privească la această luptă căci ea nu vorbește nimic de seamă pentru viitor.

D-l Carp trebuie îndepărtat dela guvern! Se poate. E și aceasta o necesitate pe care moralitatea publică o cere.

Dar, mi se pare, că trebuie ceva mai mult decât această îndepărtare—trebuie nimicit sistemul politic în ființă, grație căruia d. Carp și d. Brătianu ca și d. Cantacuzino au fost chemați să formeze guvernele, trebuie îndepărtată „Tradiția".

Aceasta trebue să fie lozinca de luptă a opoziției și atunci se va știì și *Sus* și *Jos* că mișcarea celor două partide nu este vechia reprezentație care se dă de câte ori un partid simte necesitatea de a fi la guvern, ci este o mișcare mare, nouă, chemată de a da o altă față vieței noastre politice.

Trebuie să se știe *Sus* că nu se mai permite azi, când există o opinie publică care poate indicà guvernul pe care-l voește și dela care așteaptă reale îmbunătățire sociale, că miniștrii să fie numiți după recomandațiile predecesorilor lor. Trebuie să se știe *Sus* că nu se mai poate guvernà numai cu Voința și Increderea Suveranului, de oarece există o opinie socială formată care cere să se aplice și acel principiu constituțional care impune Suveranului de a-și alege sfetnicii din acei pe cari poporul îi vrea.

Trebuie să se știe odată *Sus* că nu mai se pot tolerà guverne venite pe portița din dos a Palatului aduși de înaintașii lor cum aduc servitorii cari pleacă „oameni în locul lor" pe timpul cât vor fi în concediu, și guverne cari pot face alegeri cu bâta căci altfel nu ar puteà fi încredințate de reușita chiar a miniștrilor lor.

Trebuie să se știe odată Sus că Coroana este un arbitru în luptele politice și nu o Individualitate care ia parte la aceste lupte. Trebuie să se știe odată *Sus* că nu este dat Coroanei a judecà dacă trebuie într'o țară să existe numai două partide de guvernământ, sau nu, căci nu se nasc partidele politice în viața popoarelor din porunca Suveranilor ci din frământările, idealurile și aspirațiile neamului întreg.

Și știindu-se acestea Sus, se va știì că mișcarea celor două partide nu este pornită din plăcerea de a vedeà pe d. Carp îndepărtat dela guvern, ci din nevoia dictată de vremuri de a se îndepărtà dela guvern acele partide și acei oameni cari n'au primit botezul luptei pentru putere, cari n'au primit sancțiunea dată de voința poporului. Și se va știì atunci și de cei de *Sus* și de cei de *Jos* că lupta care mână opoziția de a răsturnà guvernul are de țintă întronarea unei noua ere în care guvernele vor fi expresia țărei și vor luptà a da acestei țări drepturi și nu numai datorii, ca până acum.

Și atunci numai campania dusă de ambele partide va aveà rostul ei și nimeni, nici cei de *Sus* și nici cei de *Jos* nu vor vedeà în ea sforțarea unei opoziții ahtiate după putere, jucând vechia comedie ce de cincidecenii o privește cu indulgență și Regele și Poporul.

Dr. I. Duscian

· INSEMNĂRI ·

POESIA PSALMILOR. — Luni 5 Martie a avut loc în sala Liedertafel, a II-a din seria conferenţelor ţinute de colaboratorii *Vieţei Noi*. D. Galaction—care s'a făcut cunoscut în literatura noastră printr'o operă de adevărată valoare artistică—a desvoltat înaintea unui numeros public, conferenţa sa: *Poesia psalmilor*.

Inainte de a vorbi de însăşi poezia psalmilor, d-sa face o expunere critică-istorică asupra acestei producţiuni poetice. Ne arată când şi unde a luat naştere această poezie „floarea poesiei ebraice". Caracterizează apoi partea formală a psalmilor: arată că psalmii nu au metru nici rimă ci numai ritm; strofele sunt grupate în jurul unei idei; odată cu ideea se termină şi strofa. Versul ebraic nu e un *singur rând* ci e un distih sau tristih iar câte odată tetrastih şi chiar pentastih. O caracteristică generală a versului ebraic e *paralelismul membrelor:* jumătatea a II-a a versului ebraic fortifică prin repetare, prin antiteză sau prin sinteză prima lui jumătate. De aci paralelismul membrelor poate fi sinonim, antitetic sau sintetic. Psalmii se cântau în templu acompaniaţi de instrumente musicale. Autorul principal al psaltirei—al psalmilor—este regele David.

Sfârşind cu această parte introductivă d. Galaction vorbeşte de frumuseţea poetică a Psalmilor. D-sa caracterizează această frumuseţe, printr'o admirabilă imagine: „Frumuseţea „psalmilor, spune d-sa, e o frumuseţe stranie şi torturată. „Ea seamănă cu o vale vehement de neagră, cu o vale de „huilă, agitată, crispată, plină de sfărâmături şi de viroage, „în care la mari distanţe, pe vârful negrelor grămezi, ar creşte „câte un pâlc de flori roşii ca sângele, vii şi pasionate. To„nalitatea cea sumbră, cea monotonă şi crispată însemnează „majoritatea acestor psalmi, toţi de strâmtorare, toţi de „jale, toţi chemând îndurările şi ajutorul D-zeului oştirilor. „Iar floarea cea rară şi sângerândă care încununează aceste „negre piramide ale torturei psalmistului este floarea spe„ranţelor şi certitudinelor mesianice, târziu, dar totdeauna „biruitoare. Această floare mai este—rar de tot—şi puţina „poesie liniştită şi contemplativă care se strecoară pe ici pe „colo în psalmi".

Caracterizând astfel poesia psalmilor, d. Galaction îşi exemplifică această caracterizare printr'o minunată traducere personală din psalmi.

Ajungând la sfârşitul conferenţei, d-sa îndeamnă la cetirea acestei poesii şi a literaturii religioase în genere, căci din o asemenea lectură nu poate rezultă decât folos. O asemenea literatură a procurat deseori motive de înaltă inspiraţie poeţilor culţi ai altor popoare. Printr'o asemenea literatură Dostoewski şi Tolstoi au scris pagini pe care veacurile nu le vor şterge. Şi mai ales printr'o astfel de literatură s'ar mai risipi ceaţa groasă a egoismului care ne învăluie azi şi ne-ar cuprinde ceva din fiorul idealismului pe care această poesie îl are într'o atât de largă măsură. Prin cetirea psalmilor s'ar puteà îndeplini curata rugăciune a psalmistului: „aprinde Doamne înaintea noastră candela luminei celei noi". — *T. Dinu.* —

AL DOILEA HAMLET a fost d. *Nottara*. Se anunţase din vreme că d-sa mai reprezentase de 259 ori pe Hamlet; amănuntul acesta contribuise în mare măsură la stabilirea unei atmosfere de seriozitate; fiecare spectator făcuse judecata simplă că d. *Nottara* avusese vremea să se fixeze asupra tuturor momentelor personagiului pe care ni-l înfăţişà în forma lui *definitivă*,—şi aprecierea publicului trebuià să fie mai precisă şi prin aceasta chiar mai aspră. Iată de ce jocul d-lui *Nottara* nu a plăcut. Şi totuş interpretarea d-sale se poate discută. Ceeace deosebeşte pe acest Hamlet de cel al d-lui *Bulandra*, este că el are o unitate şi un sens. Când am vorbit despre d. *Bulandra* observasem că d-sa nu dăduse nici un înţeles eroului în ale cărui haine se îmbrăcà. D. *Nottara* o are, această teorie a rolului. Felul cum d-sa înţelege să ne redeà însă în totalitatea lui pe Hamlet, ne duce la încheierea că d-sa vede în acest cel mai adânc şi mai închis erou Shakespeare-ian, un nevropat. Hamlet este un tip bolnav care vrea să răsbune uciderea tatălui său. Atât şi nimic mai mult. Ei nu! Că Hamlet nu e un tip normal, aceasta e evident pentru toată lumea. Dar el nu e un detracat, un desechilibrat, nu. Toată anormalitatea lui provine din inadequarea capacităţii lui intelectuale la puterile lui de lucru. Hamlet este un intelectual. Această activitate covârşeşte la el toate celelalte facultăţi sufleteşti rupând îmbinarea lor firească. Punctul acesta de vedere, adică disproporţia dintre gândire şi voinţă, verifică toată desfăşurarea de mai târziu a tragediei şi este condiţiunea ei esenţială. In adevăr: Un alt om, în situaţiunea lui Hamlet—adică iubind aşà de mult pe tatăl său—ar fi reacţionat imediat, după indicaţiuni'e umbrei. Hamlet nu o face, cu toate că—aşà cum o recunoaşte în scena ce urmează celei cu actorii—îşi ştie drumul pe care ar trebui să-l urmeze. Şi aci subconştientul lui de contemplativ, dacă voiţi, îi dă ocazia de a se îndreptăţi faţă de el, ridicând în sufletul lui îndoiala: dar dacă umbra va fi mincinoasă? De aci urmează proba afirmaţiilor umbrei—prefăcuta lui nebunie—care nu e decât o amânare fricoasă a acţiunii care va trebui odată sa fie împlinită: răzbunarea pe care el o doreşte, dar nu o poate *săvârşi*.

Dar caracterul abulic al lui Hamlet apare în adevărata lui lumină, după ce proba vinovăţiei regelui e făcută cu prisosinţă. Trece atâta vreme şi el încă nu se hotărăşte să-l pedepsească. In schimb, în tot acest timp mintea lui lucrează extraordinar. Şi cine ştie câtă vreme încă descărcări'e energiei sale nu ar fi urmat calea bătută şi—pentru el comodă, a gândirei, dacă o clipă părerea de rău pentru viaţa lui proprie, nu ar fi ridicat într'o sbucnire violentă sabia împotriva regelui, hotărându-i în sfârşit pedeapsa.

Iată prin urmare adevărata semnificaţie a lui Hamlet, pe care d. *Nottara* nu a avut norocul să o prindă; şi iată prin urmare cum, reuşind să ne dea un Hamlet unitar, nu a putut să ni-l dea pe cel autentic. Monologul d-sale a avut ceva din incoherenţa tragică a oamenilor cari alunecă spre dezechilibrarea inevitabilă, iar scenele celelalte, în care găsindu-se singur nu aveà motive de nebunie—ceva din frenezia ridiculă a anumitor tipuri de spital. Pe de altă parte, d. Nottara nu mai are nici agilitatea aşà de necesară unui Hamlet şi....—daţi-mi voe să spun mai mult—nici mijloacele scenice cari să mai placă vremurilor noastre...—*A.* -

CENTRE STUDENŢEŞTI. — Cei ce se grăbiseră a crede că vremea romantizmului lucrativ a trecut pentru studenţii români, şi că aceşti cei mai tineri prieteni ai ştiinţei încep să se statornicească într'o aşà de normală şi lăudabilă prietenie, vor fi citit poate cu un fel de strângere de inimă dări'e de seamă cari rezumau inaugurarea nou'ui centru studenţesc universitar din Bucureşti. Pentrucă în adevăr vremea societăţilor generale nu a trecut încă. Ne învăţasem noi a crede, ne plăcuse nouă să credem, că ignoranţa crasă care adesea singură motivà „mişcările entusiaste" ale ţinerimii, va începe să piardă terenul; că massele mari ale studenţimii inconştiente vor refuzà să mai trimită prin intermediul cluburilor politice, pe toţi agitatorii electorali „la studii" peste graniţă; că un anumit naţionalism—pornit cu intenţii bune—va încetà să fie, involuntar, şcoala celui mai abject politicianism; că în sfârşit munca serioasă şi cinstită va coborî în sufletele tuturor lumina nouă şi sănătoasă a adevăratei datorii împlinite. Anii din urmă—ani de visuri urîte—fugeau repede ducând cu ei hybrida împletitură sufletească a generaţiei care astăzi are 25—30 de ani; dispăreau în decor ridicul de operetă liceeni de 16 ani cari între un fum de ţigară şi o întrebuinţare a batistei, calculau îngrijaţi cât islaz îi trebue unui ţăran; copilaşi de 12 ani cari îşi îngroşau glasurile piţigăiate ca să strige cu mai multă autoritate *„jos jidanii!"*; studenţi cu examenele netrecute cari răsturnau caldarâmul şi dărâmau casele celor vânduţi Cahalului; politicanţi cari făceau cu fonduri dela cutare club educaţiunea poporului şi cereau la universitate sesiunea de lanuarie!

Când iată că centrul studenţesc universitar, anunţă sub o altă înfăţişare reapariţia vechei forme de activitate a cetăţenilor academici, înscriind în fruntea programului său regularea raporturilor dintre studenţime şi societate, clădirea unui cămin şi.... scoaterea unei reviste universitare. Nu ne îndoim că noua conducere aduce o mare doză de idealism şi un însemnat stoc de intenţiuni frumoase. Dar cine poate să chezăşuiască—după o aşà de nenorocită experienţă—că activitatea extrauniversitară nu va alunecà pe drumurile cunoscute ale politicei de partid sau—în cel mai bun caz—nu va deveni instrumentul inconştient al acesteia; că revista nu va fi o agitare zadarnică ce nu ar puteà decât să gâdile vanitatea copilărească a începătorilor ce vor să-şi vadă proza tipărită; şi că acel aşà de necesar cămin studenţesc nu va rămâne proect perpetuu şi perpetuă chestie de exploatare pentru cei ce vor voi să treacă în fruntea studenţimii. Societate generală studenţească... frumos lucru! dar ea vrea o moralitate publică pe care nu o avem.— *Stud.* —

ULTIMA ORĂ.—Belşugul de interview-uri pe care îl semnalasem într'un număr trecut, deşi se hotărîse parcă să adune cele mai ciudate răspunsuri pentru nişte întrebări ele însile ciudate, neglijase să colecţioneze—pentru viitorul nostru muzeu teratologic—părerile unui literat reprezentativ.

Un ziar de dimineaţă şi-a luat sarcina să umple această lacună: d. Victor Eftimiu şi-a spus cuvântul asupra mişcării noastre literare. Din două coloane de ziar aflăm: că noi avem un artist, d. Eftimiu; că acest domn artist e un mizantrop şi un retras; că tace; că nu face parte din nici o şcoală literară „pentrucă—probabil—o şcoală presupune o serie de reale talente" (şi d-sa nu e decât unul) şi aşà mai departe. Fără îndoială că articolul acesta este interesant; el ne dă prilejul să ştim ce este d. Victor Eftimiu. Până acum noi nu ştiam decât ce face d-sa. Despre acest din urmă lucru ştiam prea multe: „D. Eftimiu a cetit la Paris o feerie genială. Geniala feerie a d-lui Eftimiu a fost cucerită pentru scena Teatrului Naţional... Piesa se va reprezentà în cursul acestei stagiuni... Piesa se va reprezentà mâine... Piesa s'a reprezintat... Piesa a avut succes enorm... D. Eftimiu e vesel... d. Eftimiu e brun... d. Eftimiu s'a tuns... d. Eftimiu şi-a cumpărat un joben nou... d. Eftimiu s'a mutat... d. Eftimiu a luat masa la d. P. Eliad... d. Eftimiu s'a fotografiat cu d. Lovinescu. D. Eftimiu va scrie o nouă piesă... d. Eftimiu e un fel de Goethe... d. Eftimiu a scris o scenă,... un act,... mâine va începe actul al treilea. Piesa se va reprezintà... piesa nu se mai reprezintă.., d. Eftimiu... piesa... ş. c. l.

Erà natural ca după atâtea amănunte să nu prea ştim ce e d. Eftimiu. Şi atunci, ca un *deus ex machina*, apare reporterul de gazetă, simplă cauză ocazională, cum ziceà glumeţul Malebranche. D. Eftimiu ne va spune el însuşi ce să credem despre d-sa: este—cităm textual cuvintele d-sale—„un tânăr poet care este o încurajatoare făgăduială pentru un viitor frumos". Iar *Cocoşul negru*, o operă poetică pe care toţi câţi au cunoscut-o sunt de acord a spune că e superioară „neînţeleasă chiar, dată fiind etatea celui ce a compus-o". Acest *Cocoş negru* noi nu îl cunoaştem; s'ar puteà să fie chiar genial; à priori nu putem spune nimic. Am fi dorit poate, ţinând seamă de declaraţiile autorului, ca d-sa să aştepte o altă etate pentru ca piesa să poată fi înţeleasă. Dar nici la asta nu ţinem prea mult. D. Eftimiu va face în această privinţă cum va crede. Mai mult ne interesează altceva. Şi iată ce: Neîncetatele entrefileuri şi necontenita agitaţie care se face în jurul acestui nume constitue un sistem: sistemul perfid de suggestionare, de terorizare mascată a publicului, pe care l'a inaugurat d. Lovinescu şi pe care mai mult poate decât acesta îl foloseşte d. Eftimiu. *Ultima oră* aduce întotdeauna la ştirile artistice o veste despre „poetul" Eftimiu şi despre „criticul" Lovinescu. Ea infiltrează *prin simpla afirmaţie*, în spiritul public, ideea că cutare e poet,... şi cine va merge să cerceteze ce e artă şi ce e cabotinaj în nişte versuri pe care nu le-a cetit nimeni? O, acest procedeu al ultimei informaţiuni îl cunoaştem prea bine, pentru ca să nu înţelegem trucurile celor mai proaspete glorii ale noastre. Împotriva lor însă nu poţi să protestezi. Fiecare poate să aibă şi să scrie despre cineva orice părere. Şi talentul unui publicist stă în bunăvoinţa presei. D. Eftimiu a priceput lucrul acesta, dar numai pe jumătate: nerăbdător şi nemulţumit parcă, s'a hotărît să dicteze el însuş publicului formula genialităţei sale. Şi a făcut-o. A făcut-o însă trecând limitele celui mai elementar simţ al pudoarei şi pentru buna educaţie a noastră a tuturora.... nădăjduim că procedeul a fost demascat. In adevăr, d. Eftimiu nu are încă vârsta....— *A.* —

P. S. In legătură cu *ieşirea* „tânărului cu ochii visători", d. Lovinescu a consultat azi un manual de psichologia mulţimilor; d-sa cugetă probabil la un nou sistem de lansare reciprocă.

REVISTA REVISTELOR

D-l *P. Poni* face in **Revista ştiinţifică „V. Adamachi"** panegiricul lui *Louis Olivier*, bărbatul de ştiinţă care se prăpădi aşà de curând. La întinsa-i activitate ştiinţifică s'a adăugat şi acţiunea sa pentru întemeierea unei *Ligi a popoarelor latine* al cărui obiect erà: „organizarea şi desvoltarea relaţiunilor amicale, intelectuale şi comerciale între Francezi, Italieni şi Români, în scopul de a contribui la solidaritatea morală şi economică a celor trei naţiuni latine". Om de acţiune, el răuşi curând să adune floarea ştiinţei franceze în jurul acestei idei şi vedem astfel aderând la această Ligă pe un Appel, decanul facultăţei de Ştiinţi, pe Ch. Diehl, A. Croiset, decanul facultăţii de litere, Poincaré (H.), Painlevé, Emil Roux, Dorchain, Bourgeois, Edm. Perier, ş. a.

Olivier a fost un om de ştiinţă şi un apostol. Dragostea ce ne-a păstrat-o, nouă, Românilor, ne sapă adânc figura lui în amintire, şi d. *P. Poni*, venerabilul profesor onorific al Universităţii din Iaşi, a îndeplinit o pioasă datorie din partea neamului întreg, scriind paginile frumoase din revista de care ne ocupăm.

Numărul acesta mai cuprinde articole de d-nii *Dr. G. Marinescu, Prof. Dr. N. Leon, G. Macovei* şi *C. G. Bearcag.* O vastă cronică informativă şi o completă Dare de seamă a lucrărilor mai noui în ştiinţă, încheie no. acesta al celei mai de seamă reviste de ştiinţă dela noi.

Junimea Literară dela Cernăuţi, publică un scurt istoric al societăţei româneşti din Viena *România Jună* care şi-a serbat de curând al 40-lea an dela înfiinţare. „Zămislită acum 41 de ani din fuzionarea a două societăţi mai vechi—„Societatea literară şi ştiinţifică" şi societatea „România"—şi aşezată într'un centru de înaltă cultură apuseană în care se făuresc zilnic destinele a 4 milioane de Români, apoi graţie fericitei întâmplări că două personalităţi strălucite ca ale lui Eminescu şi I. Slavici au fost la botezul societăţii, ea şi-a întemeiate chiar dela început reputaţia unei instituţii serioase prin convocarea celui dintâiu congres studenţesc al Românilor la Putna în 1871 şi prin serbarea memorabilă din acelaş an la mormântul lui Ştefan cel Mare... Principiile „Junimei", primite la început în *România Jună* cu multă rezervă, cu timpul însă au aflat un pământ roditor şi o răspândire cât mai largă în toate părţile pământului românesc, chiar prin „România Jună" însăşi... Amintim că „România Jună" împarte ajutoare băneşti şi dă locuinţă membrilor ei mai sărmani, că dispune de un frumos fond bănesc, din care cea mai mare parte e destinat pentru un internat al studenţilor români din Viena, că posedă o bibliotecă destul de bogată în cărţi şi reviste româneşti, că studenţii români din Viena au fost cei dintâiu cari au luptat pentru dobândirea unei catedre de limba română la universitatea din Viena şi a altèia de istoria Românilor la Cernăuţi.

In acelaş nr., găsim amintiri duioase asupra petrecerei marelui nostru compozitor naţional *Ciprian Porumbescu* în sânul „României June". Mai publică amintiri personale şi d. *Em. Grigorovitza.* Amintirile aceste sunt extrase din *Monografia* societăţii, care va apare în cursul acestui an. Ea va însemnà de sigur un indiscutabil interes pentru viaţa noastră culturală.

In **Săptămâna politică şi culturală** d. *Paul Grecianu* explică raţiunea decapitării proectului de lege al *Bunurilor de mână moartă.* Ea s'a făcut pentru a „pune capăt discuţiunei asupra legalităţii şi asupra inconstituţionalităţii legei". Comod lucru.—Şi mai departe „pentrucă ni se pare că prin respectul proprietăţei se îndeamnă omul la muncă pentru a o câştigà, la economie pentru a o adunà, la minte şi la prudenţă pentru a o păstrà şi că perpetuitatea ei asigură perpetuitatea familiei, care altfel ar trebui să se risipească, iar perpetuitatea familiei asigură perpetuitatea ţărei, a naţiei şi a societăţei". Frumoase lucruri.—Şi iarăşi mai departe: „Improprietărirea făcută de Stat nu poate să dea foloasele

cari le dă arendarea, mai ales individuală, în bani, care poate fi practicată de aceste stabilimente (cari deţin bunurile de mână moartă). Prin acest sistem se utilizează mai bine micul capital, ce îl poate agonisì un cultivator şi i se permite să-l mărească repede pentru ca el, cu banii adunaţi prin ajutorul Cassei Rurale, sau când peste 4 ani pământul rural va deveni constituţionalicește alienabil, să poată cu înlesnire cumpără pământ. Apoi se face mai bine selecţiunea prin cultură, decât în ministere, pe hârtie, după norme rigide. Iar în ce priveşte instituţiunile de binefacere, ele merită venituri cât de mari, căci ele le utilizează mai bine ca Statul". Şi: „Nu e bine să călcăm dorinţele şi voinţele părinţilor noştri, pentru scopuri discutabile sau mai puţin folositoare, ca ale lor, intereselor claselor suferinde". Dar atunci ce mai erà nevoie de această lege?—Şi, în sfârşit: „In tot cazul, teoria noastră are avantajul că respectă principii folositoare ideei conservatoare, care se sprijină pe convingerea religioasă, pe integritatea şi perpetuitatea familiei şi a neamului, pe observarea voinţei strămoşeşti".—E, adevărat, acesta, singurul avantagiu ce rămâne de pe această sărmană lege!

Unul din numerile noastre trecute ocupându-se de anumite apucături de administraţie şcolară, relată bizara numire făcută la conservatorul de artă dramatică în persoana d-lui *Cornelìu Moldovan*, care în nepregătirea d-sale nu puteà să fie decât o victimă a unui ciudat sistem de economie bugetară. Că lucrurile sunt aşà şi nu altfel, ne-o dovedeşte însăşi lecţiunea de deschidere pe care noul profesor o publică în **Convorbiri Literare**. Totala lipsă de originalitate, neîndemânarea în expunere, dificultăţile pe cari *i le face* un limbaj ştiinţific cu care d-sa nu e obicinuit, *non-sensurile* patente (d. ex.: *„Auguste Comte, în tabloul său asupra clasificării ştiinţelor, n'a putut obţine rezultate mulţumitoare din studiul ştiinţelor sociale, care sunt încă departe de pozitivism, cuprinzând în această categorie destul de vastă, şi arta şi literatura"*; neasimilarea cunoştinţelor — provenită din cetirile pripite făcute în preajma cursurilor—dovedesc toate cât de mult are d. *Moldovan* nevoe de a se acomodà cu o atmosferă mai intelectuală, şi cât de îndreptăţită erà dorinţa d-sale de a studià în străinătate.

In *cronica artistică* d. *Tzigara-Samurcaş* constată efectul pe care conferinţa d-sale l'a făcut asupra berlinezilor, şi ridică bilanţul entuziasmului pe care l'a stârnit procovăţul M. S. Reginei. Aceasta însemnează că d. Samurcaş persevereză în ocupaţiunile d-sale etnografice, chiar acum după ce universitatea i-a fost definitiv refuzată. Ceeace îi tace o deosebită onoare. N-rul acesta al revistei publică un articol al d-lui *de Martonne* asupra *Vieţii păstoreşti în Carpaţii români* şi continuarea memoriilor unei *Curci romanţioase* pe cari le înseamnă cu humor d. *Duiliu Zamfirescu*.

MEMENTO

Intr'unul din cele mai apropiate numere, vom publica un senzaţional articol în Cestiunea evreiască, al d-lui Dr. C. I. Istrati.

Şcoala Viitorului este titlul unei noi reviste pedagogice care apare lunar începând de la 20 Februarie 1912, în Bucureşti. Comitetul de redacţie este compus din institutori. Abonamentul anual 5 lei. Redacţia Fundătura Oltarului 11.

Printr'o circulară, care începe cu cuvintele: „socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din târg", d. Iorga anunţă că ziarul *Lumina* proectat pentru 1 Martie, va apare mai târziu.

In Karaferia (Turcia) a început apariţia unei reviste aromâneşti *Flambura* (organ al Societăţii „Părintele Averchie"). Director este G. Ceaza. Proprietar: Dr. G. Badralexi.

In ziua de 13 Martie, marele poet italian *Giovanni Pascoli* a primit o telegramă a preşedintului academiei «Regia disciplinarum Nederlandica», în cari i se anunţă că a câştigat marele premiu la concursul internaţional al fondaţiei Hoeufft, cu mica poemă în hexametre «Thallusa». Este pentru a XIII-a oară când Pascoli câştigă acest premiu.

Introducere în studiul strategiei literare este titlul unui volum satiric în care *Fernand Divoire*, ridiculizează pe cei cari se cred *ajunşi*, ori de câte ori li se deschid redacţia vre-unui cotidian. In literatură, spune autorul, a fi ajuns echivalează cu a fi sfârşit. Artistul adevărat nu se opreşte nici odată asupra acestui ideal mai mult decât meschin, care departe de a fi o strategie literară nu-i de cât simptomul unui deces literar apropiat.

Mihail Ivanoff, criticul muzical al marelui ziar rus „Novoie Vremia", a dat la lumină în două volume, o istorie generală a muzicei ruseşti. Lucrarea e de un interes capital, mai ales că pînă astăzi nu a mai existat o lucrare mai capabilă de a da istoriei şi desfăşurării muzicei ruseşti o înfăţişare de ansamblu, bazată pe o documentare serioasă şi aprofundată a întregii vieţi muzicale din toate timpurile: religioasă, populară, instrumentală, simfonică şi de operă.

Le pélerin d'Angkor este titlul ultimului volum în care *Pierre Lotti* descrie voiajurile sale în Indochina şi în special pelerinajul la faimoasele ruine de la Angkor.

Impresiunile autorului, de un farmec de nedescris, sunt notate oră cu oră, cu simplicitatea călătorului care vede lucrurile cu cea mai perfectă luciditate.

Pictorii futurişti au înspăimântat lumea pariziană cu ultima lor expoziţie în care se vedeau cai cu douăsprezece picioare, sau case formate dintr'o singură fereastră, esplicând alergătura calului, în care mişcare vedem nu patru ci mai multe picioare, sau trecerea repede prin faţa unei case, când iarăşi vedem lumina ferestrelor confondându-se într'una singură, enormă.— Cunoscutul critic de artă, *Charles Morice*, scrie însă asupra lor cu o simpatică înţelegere: „Fără să admitem nici toate teoriile, nici toate aplicaţiile futuriştilor, le putem însă acorda o încredere întărită de un sentiment de justă simpatie; căci fie care dintre ei arată cel puţin o pânză dotată cu mari calităţi de pe acum perceptibile". —

După datele comunicate de d. V. E. Moldovan, director al ziarului „Românul" din America, numărul Românilor aflători în Statele-Unite atinge cifra de 150.000. Centrul lor este oraşul Cleveland. E interesant că Românii din acest oraş locuesc în apropierea popoarelor streine, cu care sunt vecini acasă: ardelenii locuesc în apropierea saşilor, bănăţenii sunt vecini cu sârbii, iar ungurii, bihorenii, sătmărenii cu ungurii. Românii de aci au două biserici, una gr.-or. şi alta gr.-cat., doi preoţi, două gazete săptămânale, un club românesc şi vreo 30 neguţători. Afară de aceasta mai sunt vreo 10 oraşe cu 3000—1000 Români şi cu câte una sau două biserici.

Asupra celebrei scriitoare americane *Hariet Beecher Stowe*, autoarea romanului sentimental şi plin de milă *la case de l'Oncle Tom*, care avu o influenţă hotărâtoare şi biruitoare în desfiinţarea sclavagiului în America, a apărut de curând o biografie scrisă mai de mult de fiul ei şi orânduită astăzi de nepotul ei. E de cel mai mare folos cercetarea biografiei acestei femei remarcabile, în vremurile noastre de afirmare crâncenă feministă.

Prof. Florniski din Kiew a publicat o lucrare etnografică asupra slavilor şi asupra Rusiei occidentale. De aci aflăm că numărul naţionalităţilor slave se urcă la 110.000.000 ruşi; 22.070.000 polonezi; 9.773.000 Sârbo-croaţi; 7.500.000 cehi; 2.740.000 slovaci şi 1.500.000 sloveni. Dintre polonezi: 800.000 locuesc în Rusia; 4.500.000 în Austria; 4.122.000 în Germania; 3.118.000 în America şi 100.000 în restul Europei. —

Se ştie că există o mare nedumerire asupra faptului că de pe urma lui *Molière* n'a rămas un rând măcar de scris propriu. Un scriitor cercetează acum din nou chestiunea şi atribue acest lucru indiferenţei contemporanilor marelui om. In timpul vieţei sale, scrisorile lui nu erau socotite de relicve, şi apoi erà un om puţin comunicativ care nu va fi scris decât scrisori sau bilete de afaceri şi pe cari posesorii—odată afacerile lichidate—le vor fi găsit fără valoare.

Aviaţiunea a inspirat unui poet francez un întreg volum de poesii : *Aeroplanele*. Un recenzent a găsit în el strofe excelente.

Iată câteva cifre asupra mişcării *băncilor şi cooperativelor săteşti dela noi:* In 1899 nu erau decât 33 bănci populare. In 1903 se mai adaogă 317, iar în 1904 alte 589. — In acest an din urmă, capitalul băncilor era de 7 milioane, iar în 1910 el e de 52 milioane.— Numărul băncilor era tot în acest an de 2656, iar al membrilor de 500.000. Ceeace însemnează, că aproape fiecare sat îşi are banca sa. Cooperativele populare au vre-o 450.000 membri

Librăria Germană exportă, în cifră medie, pe fiecare an cărţi pentru o sumă de cincizeci milioane mărci. Dintre principalele state europene: Austro-Ungaria cumpără de 20.850.000 mărci, Elveţia de 6.840.000, Rusia de 4.827.000, Franţa de 2.544.000, Anglia de 1.515.000, Italia de 992.000 şi Spania de 189.000 mărci.

Producţia cărţilor, depăşeşte în Germania, pe cea a tuturor celorlalte ţări civilizate *la un loc.* Anume: 30.000 volume, 13.000 reviste periodice şi 8.000 ziare zilnice.